YEŞİL TEORİ BAĞLAMINDA TÜRKİYE'NİN AFRİKA AÇILIMI:

Risk Yönetimi ve Afet Yönetimi ile Güçlendirilmiş Yeşil Yönetim Perspektifinden Çok Boyutlu Bir Yaklaşım

Dilek CANYURT

EDGE

BİDGE Yayınları

YEŞİL TEORİ BAĞLAMINDA TÜRKİYE'NİN AFRİKA AÇILIMI: Risk Yönetimi ve Afet Yönetimi ile Güçlendirilmiş Yeşil Yönetim Perspektifinden Çok Boyutlu Bir Yaklaşım

Yazar: Dilek CANYURT

ISBN: 978-625-8673-76-0

1. Baskı

Sayfa Düzeni: Gözde YÜCEL

Yayınlama Tarihi: 25.12.2025

BİDGE Yayınları

Bu eserin bütün hakları saklıdır. Kaynak gösterilerek tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının ve editörün yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Sertifika No: 71374
Yayın hakları © BİDGE Yayınları
www.bidgeyayinlari.com.tr - bidgeyayinlari@gmail.com
Krc Bilişim Ticaret ve Organizasyon Ltd. Şti.
Güzeltepe Mahallesi Abidin Daver Sokak Sefer Apartmanı No: 7/9 Çankaya / Ankara

İçindekiler

Giriş 5

KİTAPTA YER ALAN BAZI TEMEL KAVRAMLAR VE TEORİK ALT YAPI 8

Uluslararası İlişkiler Teorileri ve Yeşil Teori 8

Uluslararası İlişkiler Disiplininde Teorilerin Gelişimi 8

Yeşil Teori 10

Yardımcı Kavramlar 13

Yumuşak Güç 13

Sivil Toplum ve Sivil Toplum Kuruluşları Kavramı 15

Yeşil Yönetim 22

Risk Yönetimi 25

Afet Yönetimi 27

TÜRKİYE-SAGA İLİŞKİLERİNE TARİHSEL BİR BAKIŞ VE TÜRK DIŞ POLİTİKASINDA ARTAN YERİ VE ÖNEMİ 29

Türk Dış Politikasının Genel Özellikleri ve Son Dönem Türk Dış Politikası 29

Bölgeye Genel Bir Bakış 35

Türkiye-SAGA İlişkileri ve Önemi 35

Türkiye-SAGA İlişkilerinde Türkiye Cumhuriyeti Öncesi Dönem 35

Cumhuriyetin Kuruluşundan Yakın Geçmişe Türkiye-SAGA İlişkileri 36

SAGA'nın Türkiye İçin Önemi 37

Artan İvmeyle Gelişen SAGA-Türkiye İlişkileri 39

AFRİKADA İKLİM DEĞİŞİKLİ BAĞLAMINDA YEŞİL YÖNETİM, RİSK VE AFET YÖNETİMİ 42

SAGA'da Yeşil Yönetimin Önemi ve Farkındalık 42

Yeşil Yönetim, Risk Yönetimi ve Afet Yönetimi Bağlamında SAGA 45

YEŞİL TEORİ BAĞLAMINDA TÜRKİYE'NİN AFRİKA POLİTİKASI: Devlet Kurumları, İşletmeler ve STK'lar Üzerinden Bir Yumuşak Güç Değerlendirmesi 50

Kaynakça 53

Giriş[1]

Gelişen teknolojik imkânlarla birlikte artan iletişim imkânları klasik devletlerarası ilişkilere de yeni boyutlar kazandırmıştır. Bugün belki de tarihte hiç görülmediği oranda uluslararası siyasal sistemde devlet dışı aktörlerin ülkeler arası ilişkilere etki ettiği görülebilmektedir. Artık küreselleşen dünyada hiçbir ülke kendi dış politikasını tamamen kendi inisiyatifiyle belirleyecek yetkinlik ve güçte değildir. Ülkelerin politikalarını etkileyen unsurlar içerisine uluslararası örgütler, uluslararası şirketler, medya, sivil toplum kuruluşları gibi pek çok farklı etken girmektedir. Bu nedenle günümüzde karar vericiler dış politika kararlarını alırken bu unsurları göz önünde bulundurmak zorundadırlar. Bu çerçeveden devletlerin hedefledikleri politikaları tek başlarına gerçekleştirmeleri neredeyse imkânsızdır. Mutlaka diğer unsurlardan da destek almak zorundadırlar. Artık klasik diplomasi teknikleri uluslararası siyasal sistemde başarıya ulaşmak için yeterli görünmemektedir. Yumuşak güç, ülkelerin dış politikalarında kullandıkları kamu diplomasisinin temel dinamiklerinden biridir. Yumuşak güç kavramı ülkelerin askeri güçleri dışında kalan ve kendi ülkelerini çekici hale getiren değerlerin tümünü ifade etmektedir.

Devletlerin hedeflerini gerçekleştirmeleri ve uluslararası siyasal sistemde sözü geçen bir aktör haline gelebilmeleri aşamasında bir unsur dikkatleri çekmektedir. Bu unsur ise sivil toplum kuruluşlarıdır ve en genel anlamıyla "devletten bağımsız olarak kurulmuş ve gönüllülük esasıyla çalışan bir sosyal yapı" olarak ifade edilebilirler. Bu kuruluşlar gönüllük esasına dayalı olarak çalıştıkları ve direk politik bir gaye gütmedikleri halde

[1] Bu çalışma kısmen, Mehmet DALAR danışmanlığındaki, "Türkiye'nin Sahra Güneyi Afrika Dış Politikası: Konstrüktivist bakış açısından sivil toplum kuruluşlarının rolü (2012) adlı Yüksek Lisans Tezinden üretilmiştir.

sonuçları itibariyle; toplumsal ve siyasal yaşamın etkin bir aktörü konumuna gelmişlerdir. Sivil toplum kuruluşları ulus ötesi etkinlikleriyle, devletlerin ulaşamadıkları alanlara ulaşmayı başaran özellikleriyle, halklar arasında yakınlaşmayı sağlaması ve bunun gibi pek çok alandaki faaliyetleriyle çağımızda siyasal, toplumsal ve ekonomik bir aktör olarak ortaya çıkmaktadırlar. Bu çerçeveden sosyal bilimlerin pek çok alanında araştırmaların öznesini oluşturdukları gibi uluslararası ilişkiler disiplininde de sivil toplum kuruluşları ile ilgili çalışmalar yapılmaktadır. Dünyada sivil toplum kuruluşları, 1980'lerden itibaren ülkelerin ekonomik, sosyal ve siyasal alanlarında gördükleri işlevleriyle önemli birer aktör haline gelmişlerdir. Türkiye'de ise 1990'lar sonrasında örgütlenme özgürlüğünün önündeki hukuki engelleri kaldıran düzenlemelerin yapılmasıyla, sivil toplum kuruluşları çok hızlı şekilde yaygınlaşmıştır. Diğer yandan uluslararası ticaret yapan şirketlerin de ülke politikalarında etkili bir unsur olduğunu ifade etmek mümkündür. Zira uluslararası ilişkiler alanındaki teorilerden liberal yaklaşımlar, ülkeler arası ilişkilerde devlet dışı aktörlerden uluslararası şirketlerin hem bağımsız aktörler hem de hükümetler tarafından manipüle edilen araçlar olarak önemine vurgu yapmaktadır (Keohane & Nye, 2012: 28).

Sahra Güneyi Afrika bölgesi; çok değerli yeraltı ve yer üstü kaynaklarıyla, yaklaşık yüzde üçlük hızlı nüfus artışıyla, 47 bağımsız ülkesiyle hem ekonomik olarak hem de siyasi olarak son derece önemlidir. Bu nedenle uluslararası siyasal sistemde güçlü bir aktör olmayı hedefleyen ülkelerin dikkatlerinin yoğunlaştığı bir bölgedir. Bütün bunlardan dolayı da Türkiye için de önemli bir bölgedir. Bu önemin kazandırdığı ivmeyle Türkiye 1998 yılında 'Afrika'ya Açılım Planı' kararı almış ve bu plan çerçevesinde bölgeyle ikili ilişkileri arttırma adına çeşitli çalışmalar başlatmıştır. Bu çerçevede ise bölgeye üst düzey ziyaretler düzenlenmiş, büyükelçilik sayısı arttırılmış, karşılıklı ticari antlaşmalar yapılmış

ve bölgeye yönelik olarak bu bölge öğrencilerine devlet bursları tahsis edilmesi gibi etkinlikler yapılmıştır[2].

Ancak Afrika tüm potansiyellerinin yanı sıra ekolojik olarak iklim değişikliğinden en çok etkilenen bir bölge olarak da dikkat çekmektedir. Dünya Meteoroloji Örgütü'nün (WMO) yayımladığı son rapora, Afrika kıtasının iklim değişikliğinden artan ölçüde ve orantısız bir biçimde etkilendiğini göstermektedir (World Meteorological Organization, 2024). Bu çalışmada amaç Uluslararası İlişkiler teorileri arasında yer alan çevreci yaklaşımları önceleyen Yeşil Teori kapsamında Türkiye'nin Sahra Güneyi Afrika politikasını incelemek ve tartışmaktır. Bu yapılırken de yeşil yönetim kavramından da destek alınarak konuya farklı bir boyut kazandırılacaktır. Diğer yandan yeşil teori kapsamında risk yönetimi ve afet yönetiminin de Türkiye'nin Afrika'ya yönelik politikalarındaki etkileri ve yumuşak güç potansiyellerinin bir değerlendirmesi yapılacaktır.

Kitabın ilk bölümünde çalışmanın teorik alt yapısını oluşturan kavramlara açıklık getirilecektir. Öncelikle temel amaç Uluslararası ilişkiler teorilerinden yeşil teori perspektifinden Türkiye'nin Afrika açılımı olduğu için öncelikle yeşil teori açıklanacak, bu yapılmadan önce de kısaca uluslararası ilişkiler alanındaki teorik gelişime kısaca değinilecektir. Daha sonra ise ilerleyen bölümlerde karşılaşılacak olan kavramlardan yumuşak güç, sivil toplum kuruluşları, yeşil yönetim, afet yönetimi ve risk yönetimi kavramları kısaca açıklanacaktır.

Daha sonra ise Türkiye Sahra Güneyi Afrika (SAGA)'sı ilişkilerinin tarihsel arka planına kısaca değinilecektir. Bu yapılmadan önce ise Türk dış politikasındaki değişen profilin anlaşılabilmesi için Türk dış politikasının genel özellikleri açıklanacaktır. Daha sonra ise Türkiye-SAGA ilişkilerine tarihsel bir bakış ve Türk dış politikasında artan yeri ve önemine yer verilecektir.

[2] Ayrıntılı bilgi için bakınız. https://www.mfa.gov.tr/turkiye-afrika-iliskileri.tr.mfa

Ayrıca SAGA da çevre bilinci ve Yeşil Yönetim, risk yönetimi ve afet yönetimi kavramlarına da değinilecektir. Bunlara ek olarak yeşil teori kapsamında SAGA'da Risk Yönetimi ve Afet Yönetimi konuları da tartışılacaktır. Son olarak da bu çok bağlamlı analizlerin neticesinde Yeşil Teori açısından Türkiye'nin Afrika ilişkileri tartışılacaktır. Ayrıca tüm bu faaliyetlerin yumuşak güç bakımından açısından bağlamları da araştırılacaktır.

KİTAPTA YER ALAN BAZI TEMEL KAVRAMLAR VE TEORİK ALT YAPI

Bu bölümde öncelikle kitabın ana teorisini oluşturan Uluslararası İlişkiler Disiplini içerisinde yer alan Yeşil Teori açıklanacaktır. Bu yapılmadan önce nispeten yeni bir teori olan Yeşil Teori açıklanacaktır. Daha sonra ise kitapta yer alan yardımcı kavramlara değinilecek ve sırasıyla Yumuşak güç, Sivil toplum Kuruluşları (STK), Yeşil yönetim, Risk yönetimi ve Afet yönetimi konularına değinilecektir.

Uluslararası İlişkiler Teorileri ve Yeşil Teori

Bu bölümde uluslararası ilişkiler (Uİ) disiplini içerisinde Yeşil Teorinin yerinin anlaşılması için öncelikle Uİ alanının teorik gelişimi kısa ve anlaşılır bir şekilde anlatılacaktır.

Uluslararası İlişkiler Disiplininde Teorilerin Gelişimi

UİD'nin temellerini 19 yy. ortalarına kadar götürmek mümkün olmakla birlikte, UİD'nin bir disiplin olarak ilk ortaya çıkması; I. Dünya Savaşı'nın dehşetli günlerinde, akademisyenlerin barışı kurma çabalarının bir sonucu olarak görülebilir. II. Dünya savaşına yaklaşılan 1930'lu yıllardaki silahlanma çabalarına bir çözüm arayışı da disiplinin gelişmesine ivme kazandırmıştır (Little, 1999: 292). Her ne kadar disiplinin gelişimi ivme kazanmış olsa ve pek çok bilim adamı güvenlik, savaş ve silahsızlanma sorunları,

emperyalizm, diplomasi müzakere, güç dengesi gibi konularda uzmanlaşmış olsalar bile, Uİ'de teori geliştirmek oldukça güç olmuştur.

Diğer sosyal teorilerdeki metot tartışmalarının aksine Uİ alanı 1970'lere kadar bu tartışmaların dışında kalmıştır. Epistemolojik olarak yaklaşık elli yıl süren bu kurak dönem 1970'lerde ortaya çıkan paradigmatik çatışmalarla nihayet bulmuştur. Bir anlamda da bilim olma olgunluğuna ulaşmaya başlamıştır (Bostanoğlu & Okur, 2009: 15). Teori geliştirmedeki zorluğun pek çok nedeni olmakla birlikte iki temel zorluktan bahsedilebilir; Uluslararası ilişkiler çalışmalarının, tarih ve hukuktan bağımsız bir alan haline gelişinin çok geç gerçekleşmesi, bir diğer zorluğun ise ampirik teorilerin II. Dünya Savaşı'nda ortaya çıkan ideolojilere karşı geliştirilmiş olmasıdır (Arı, 2010: 17-18). Başlangıç yıllarından 1970'lere kadar alternatif teorilere rastlanmayışının temel sebeplerinden biri sosyal, politik ve akademik ortamda kuramlar arası rekabete gerek duyulmaması olarak da ifade edilebilir (Bostanoğlu ve Okur, 2009: 16). Bu duruma rağmen çok genç bir disiplin olan Uİ alanında günümüze kadar pek çok teori üretilmiş ve bu teoriler arasında da pek çok tartışmalar olmuştur. Spegele (1982)'ye göre ise, bu tartışmalar oldukça fakir olmuş ve keskin tartışmalar disipline zarar vermiştir (294). Zira bu tartışmalar uluslararası ilişkilerin bir disiplin olarak kabul görmesini geciktirdiği düşünülmektedir (Aydın, 1996: 73). Aslında bu kadar çok teorinin olması Uİ disiplinin doğasından ve sosyal bilimlerin özelliklerinden kaynaklanmaktadır. Uluslararası siyasal sistemin girift ve anlaşılması güç yapısı, her olayı açıklayacak tek bir teorinin imkânsızlığını da beraberinde getirmiştir (Kaya, 2008: 84).

Bu kadar çok teori ortaya çıkması nedeniyle pek çok bilim adamı bu teorileri tasnif ve sınıflandırma gereği duymuştur. Teorilerin çokluğu sınıflandırmaların da çok olmasını beraberinde getirmiştir. Bu nedenle konuya özet bir şekilde yaklaşmak

gerekecektir. Aydın (1996)'a göre bu tartışmalar şöyle sıralanmıştır: 1930'larda realistler ve idealistler, uluslararası politikanın doğası ve barışçı değişim olasılığı üzerinde tartışırken, 1960'lara gelindiğinde ise disiplindeki tartışmaların odak noktasını uluslararası ilişkiler çalışmalarında takip edilmesi gereken uygun metodoloji konusuna oluşturdu. 1970'lerde Marksizm'den ve tarihsel sosyolojik teoriden hareket eden diyalektik yaklaşımlar tartışılırken, 1980'lere gelindiğinde ise, eleştirel teori perspektifinin ortaya atılmasıyla birlikte, tartışma UİD' deki çalışmaların büyük bir kısmının temelini oluşturan epistemolojik/ontolojik varsayımlar üzerinden yapılmaya başlanmıştır (Aydın, 1996: 75). Eleştirel teoriler bir anlamda uluslararası ilişkiler çalışmalarının Uİ'nin süregelen pozitivist yanının sorgulanması demektir. Bu nedenle son yıllarda ortaya atılan konstrüktivizm, eleştirel teori, reflektivizm gibi terimler, bir anlamda pozitivist anlayışın kırılması için kullanılan terimlerdir.

1990'larda soğuk savaşın bitmesi ve iki kutuplu dünya sisteminin çökmesiyle birlikte uluslararası sistemdeki belirsizlikler yeni kavramların ve arayışların hızlanmasını da beraberinde getirmiştir (McSweeney,1999: 81–114). 1990'lar sonrasında dünyanın görünümündeki değişiklikler bilim adamlarının da söylemlerinin değişmesine sebep olmuş ve özellikle bu dönemden sonra bilim adamlarınca konstrüktivizm kavramının kullanılmasında gözle görülür bir şekilde artış olmuştur (Onuf, 2002). Bu çerçeveden UİD'nin tarihi başka türlü bir tasnife tabi tutulacak olursa, 1980'li yıllar için "paradigmalar arası tartışma" dönemi, 1990'lı yılları uluslararası ilişkiler kuramında "eleştirel dönem" olarak adlandırmak doğru olacaktır (Keyman, 2000:228).

Yeşil Teori

Yukarıda kuramsal sürecine değinilmiş olan Uluslararası İlişkiler alanında, çevre sorunları konusu hiçbir zaman klasik güvenlik ve devletlerarası çatışmalar gibi 'yüksek siyaset' adı verilen

ana konulardan biri sayılmamıştır. 1970'lerden sonradır ki bu dönemde, nehir sistemleri, okyanuslar ve atmosfer gibi insanlığın ortak kaynakları ile ilgili sorunların ortaya çıkması ile Uİ disiplinin alt alanlarında böylesi konular yerini bulmuş, benzersiz küresel sorunların artarak devam etmesi ile bu tür çalışmalar artmıştır (Eckersley R. , 2024: 248).

Gelişen endüstri ile ortaya çıkan çevre sorunlarının tartışılması Uluslararası İlişkiler alanında da etkili olmuş ve bu etki alanı hem teorik hem de pratik olarak yönlendirmiştir. Başlarda çevre ile ilgili tartışmaların politika alanında süreklilik arz etmeyen geçici bir eğilim olarak algılanmıştır. Ancak günümüzde alana yön veren kurumsal yapılarda kalıcı bir biçimde yer edinmiştir (Dyer, 2001: 441). Yeşil, uluslararası ilişkiler teorileri, Uİ alanındaki tartışmalardan doğan yeni eleştirel uluslararası ilişkiler teorilerinin birçok temel özelliğini paylaşmaktadır. Bunların genel özelliği eleştirel ve problem odaklı bir yaklaşım benimsiyor olmaları ayrıca disiplinler arası bir çerçevede şekillenmeleri ve özgürleştirici yönelimlerinden büyük ölçüde taviz vermemeleridir. Bu bağlamda çevre sorunlarını önceleyen 'yeşil teori', temellerini eleştirel politikadan aldığı için eleştirel uluslararası ilişkiler teorileri içinde değerlendirilmektedir (Eckersley & Corry : 35).

Dolayısıyla yeşil teorinin birincil amacı sorun çözücü değil eleştirel bir bakış açısıdır. Ancak aynı zamanda açıklayıcı ve normatif olmayı da hedeflemektedir (Paterson, 2022: 242). Kısaca yeşil teori modern dünyadaki gelişmelerin meydana getirdiği çevresel bozulmalara tepki olarak ortaya çıkmış ve çevresel problemlere odaklanarak küresel işbirliği ile çözümler üretmeyi temel hedef edinmiştir denilebilir (Ünal, 2014: 230). Yeşil teori içerisinde de kısmen farklı bakışlar ortaya çıkmış olsa da en sade ifadeyle çevrenin insan sömrüsünden kurtulmasını odağına almıştır(Ünal, 2014: 247-248).

Robyn Eckersley, “The Green State: Rethinking Democracy and Sovereignty” adlı 2004 basımı kitabında, klasik liberal demokratik devlet, refah devleti ve neoliberal piyasa odaklı devlet modellerinden farklı olarak yeşil bir demokratik devlet inşa edilmesini araştırmıştır. Devleti öteleyen çevreci anlayışların aksine devletin çevresel sorunlarla baş edebilmek için önemli bir aktör olduğunu vurgulamaktadır. Eckersley'e göre yeşil devlet inşa edilebildiğinde, iç politikadan uluslararası politikaya ve hukuka bütün alanlarda etkili olacaktır. Eckersley'in ‘Yeşil Devlet’ anlayışı, çevrecilerin çevreye yönelik kaygılarını, devlet, demokrasi ve adalet konularında geliştirilmiş çağdaş teorilerle entegre etmeyi hedefleyen bir anlayıştır (Eckersley R. , 2004). Nispeten yeni olduğu için alan yazında kullanılan sürdürebilirlik, güvenlik ve işbirliği gibi kavramları yeni yorumlar katarak kullanmıştır. Ayrıca ekolojik güvenlik ve çevresel adalet gibi yeni kavramlar da türetmiştir (Ünal, 2014: 229-230).

Yeşil teori Andrew Dobson ve Robyn Eckersley tarafından geliştirilmiş ve doğanın insan dışında var olduğunu ve insanın kendi çıkarı için doğaya üstün kabul edilmesini eleştirmiştir (Baklacıoğlu). Yeşil teori, devletlere ve onların tolere edeceği uluslararası örgütlenme biçimlerine odaklanan yerleşik paradigmalara eleştiri getirmekte, ekolojik politika, STK’lar ve eleştirel coğrafya gibi konularda yeni bir bilinç önermektedir (Burke ve diğ., 2016: 501). yeşil teori merkezine insanı alan diğer uluslararası ilişkiler yaklaşımlarının yerine doğa merkezciliği savunmakta ve insan/insan olmayan arasında bir ayırım görmemektedir (Gülmez & Dikmen, 2023: 34). Yeşil teori aynı zamanda çevresel güvenlik konularına da odaklanmaktadır. Çevresel güvenlik konusu ise doğal afetler, su kıtlığı ve kıtlık benzer çevre kaynaklı sorunların insanların ve toplumların güvenliği üzerinde nasıl etkileri olabileceğini ve bunların bağlantılarını incelemektedir. Çevresel güvenlik kavramı, ekonomik güvenlik, gıda güvenliği, sağlık güvenliği ve çevresel

güvenliği de kapsamına alan askeri güvenlik kavramının çok ötesinde, çevresel riskler, kritik bölgeler ve sürdürülebilir kalkınma gibi konuları da tartışma alanı içerisine alan bir yaklaşımdır (Whyth, 2001).

Yardımcı Kavramlar

Bu bölümde, çok bağlamlı bir çalışma olan bu kitapta kullanılacak diğer kavramlar olan Yumuşak güç, STK, Yeşil yönetim, Risk yönetimi ve Afet yönetimi kavramları açıklanacaktır.

Yumuşak Güç

Türkçeye çevrilirken kimi yazarlarca “ince güç”, kimi yazarlarca da ‘yumuşak güç’ olarak çevrilen, İngilizcedeki kullanımıyla ‘soft power’ kavramı ilk olarak Amerikalı araştırmacı Joseph Nye tarafından geliştirilmiştir. Araştırmaları neticesinde farklı güç unsurlarının ülkeler üzerindeki etkilerini fark eden ve ABD’nin geleneksel ekonomik ve askeri güç anlayışının çökmeye başladığını gören Joseph Nye,"yumuşak güç" kavramını 1989 yılında geliştirmeye başlamıştır (Nye, 2008). Yumuşak güç kavramı konsept olarak çok yeni görünse de aslında geçmişi insanlık tarihi kadar eskidir (NYe, 2008), tarihte ülkelerin çeşitli nedenlerden ötürü başka ülkelerin insanlarının kalplerini kazanmak için para harcadığına oldukça sık rastlanmaktadır (Tiedaman, 2004). Nye (2004)’a göre istediğiniz bir şeyi elde etmenin üç yolu vardır: Karşınızdakini kaba kuvvetle tehdit etmek, icap ederse savaşmak; muhatabınızı çeşitli yolarla "satın almak"; ve "ince güç" kullanarak ikna etmek.

Yumuşak güç, "istediğiniz bir şeyi, kaba güç kullanarak değil, başkalarının sizin hedeflerinizi kabul etmesini sağlayarak elde etmenizdir" (Nye, 2004, aktaran: Kalın, 2010). Sadece ülkelerin askeri güce sahip olmakla güçlü olduğuna dair inanışın yanlışlığını

vurgulayan Nye, 21.yy. da ülkeleri güçlü kılan üç temel unsurdan bahseder; bunlar askeri, ekonomik ve yumuşak güçtür (Nye, 2002).

Dünyada çözüm bekleyen bir sürü problem varken (finansal durgunluk, terörizm, çeşitli doğal afetler gibi) değişen dünya politik sisteminde ülkelerin kalıcı güç olabilmelerini sağlamaları yalnızca askeri güce sahip olmakla mümkün değildir (Nye, 2006: 35).

Nye (2006)'ye göre yumuşak güç zor kullanmaya karşı ülkenin çekiciliğini kullanmak demektir. Aynı zamanda yumuşak gücün dayandığı nokta etkinliğinizi arttırmak istediğiniz diğer ülke insanlarının ne istediğini dikkate almanızdır (Nye, 2009). Aslına bakılırsa çekicilik her zaman zorlamadan daha etkilidir. Bugün yumuşak güç potansiyeli ülkelerin çekiciliğine bağlıdır. Ülkeler arasında paylaşılan değerler ve yapılan politikaların haklılığı diğer ülke insanlarının ortak değerlerine katkı yapmayı bir görev addetmesi yumuşak güç potansiyelini arttıran unsurlardır. İnsan hakları, bireysel fırsatlar, demokratik değerler son derece çekicidir. Kültürleri, ürettikleri politikaları, politik idealleri çekici olan ülkelerin yumuşak güç potansiyelleri de oldukça kuvvetlidir.

Nye (2008)'e göre ülkelerin yumuşak güçleri öncelikle üç kaynağa dayanır: Birincisi, kültür; diğer insanlara çekici gelen yönleri. İkincisi, politik değerleri. Üçüncüsü ise, dış politika; hukuki ve ahlaki olan davranışları (Nye, 2008). Ülkelerin ürettikleri politikaların doğruluğu ve etkinliği kadar, sahip olduğu yumuşak güç potansiyeli de kamu diplomasisinin başarısını belirleyen unsurlardandır.

Özetle yumuşak güç; bir ülkenin başkaları tarafından ne kadar cazip ve örnek alınmaya değer görüldüğünü ifade eder (Kalın, 2010). Yumuşak güç unsurlarının değişen şartlara göre değişkenlik gösterme özellikleri vardır. Bu nedenle ülkelerin bu değişimi takip etmeleri ve buna göre davranış belirlemeleri gerekir. Nye, yumuşak güç potansiyelini oluşturan unsurların dün başka olduğunu,

gelecekte ise daha başka olacağını ve bunun gözden kaçmaması gerektiğini ifade etmektedir (Nye, 2006).

Günümüzde iletişim ve bilgi devrimleri ile aktörlerin kamuoyları ve gündemi etkileme becerisinin önem kazanmasıyla (Akçadağ, 2012), alışıla gelen diplomasi yöntemleriyle devletlerin uluslararası ölçekte söz sahibi olmasının mümkün olamadığı artık açıkça görülmüştür. Yumuşak güç devletlerin etkinliğini artıran bir model olarak (Salha, 2012) dış politikanın vazgeçilmez unsurlarından biri olmuştur.

Sivil Toplum ve Sivil Toplum Kuruluşları Kavramı

Bilim insanlarından bazıları "Sivil Toplum" kavramının köklerinin eski Yunan'a kadar dayandığını iddia ettiği gibi (Gökulu & Sarı, 2008:115) Türkiye'de de "Sivil Toplum" kavramını işlevselliği noktasında, Selçuklular döneminde devlete ait bazı sosyal hizmetleri yüklenen vakıf müesseslerine kadar götürenler vardır (Güleryüz, 2007: 28). Ancak günümüzdeki anlamıyla modern sivil toplum kavramının ortaya çıkışı demokrasi ve ulus devletlerin kurulması sürecinde gerçekleşmiştir (Gökulu ve Sarı, 2008:115). Sivil topluma atfedilen önemin giderek artmasının altında yatan nedenler dünyada gelişen politik pratikler dikkate alınarak anlaşılabilir. Özellikle Doğu ve Orta Avrupa'da gelişen sivil toplum hareketleriyle, mevcut otoriter ve militer hükümetlerin saldırgan olmayan sivil faaliyetlerle (okuma grupları kurarak, grevlerle, karşıt görüşlerin tartışıldığı forumlar kurarak) sivil iletişim ağları oluşturarak değiştirilmesi dikkatleri bu alanda yoğunlaştırmıştır (Cahndhoke, 2007:607).

Devletler dış politikalarını oluştururken, sivil toplumun kanaat ve algılamalarını da dikkate almaktadırlar. Hükümetlerin kamuoyunun ve sivil toplumun eğilimini dikkate almadan politika izlemeleri durumunda gerek iç politikada gerekse dış politikada başarılı bir grafik sergilemeleri zordur. Karar vericiler, dış

politikayla ilgili diğer unsurların yanında, yönettikleri ülkenin kamuoyu ve sivil toplum kuruluşlarının faaliyetlerini dikkate alarak dış politika izlemeye ve diğer devletlerle kalıcı ve istikrarlı ilişkiler kurmaya çalışmaktadırlar.

Sivil Toplum kavramının pek çok çevre tarafından sıkça kullanılır olması ve Sivil topluma atfedilen önemin artmasıyla birlikte bu kavramın tanımlanması hususunda da farklı söylemler ortaya çıkmıştır. Sivil toplum kavramının kullanımı hızla yaygınlaştıkça ve sivil toplum farklı siyasi, ekonomik ve kültürel söylemlerin ve aktörlerin kullanımına girince, sivil toplumun esas işlevlerinin, taşıdığı temel ahlaki ve siyasi değerlerin ne olduğu da belirsizleşmiştir (Keyman, 2010). Bundan dolayı, kavramsal olarak sivil toplum ile kastedilenin ne olduğu hususuna açıklık getirebilmek amacıyla değişik bakış açılarına değinmekte fayda vardır. Murat Belge'ye göre sivil toplum, somut olarak tarif edilebilecek bir şey değildir. Toplumun özelliklerinden yola çıkarak ortaya koyabileceğimiz bir kavramdır. Sivil toplum, her şeyi devletten beklemeyen ve devlet otoritesinin dışında bir şeyler yapma alışkanlığı olan toplumdur (Belge, 2003: 11). Başka bir ifadeyle sivil toplum kavramı kendiliğinden ve iradi olarak örgütlenmiş toplulukları ifade etmektedir (Sarıbay, 2000: 121).

Sivil Toplumu Devletten ayrı bir oluşum olarak nitelendirmek konuya basite indirgemek demek olacağından ötürü, sivil toplumu devlet erkinin sınırlandırılması ve devlet eylemlerinin vatandaşların istediği şekle dönüştürülmesine yardımcı olan bir oluşum olarak tanımlamak da mümkündür (Gökulu & Sarı, 2008: 116). Bu devletten ayrı oluşum olma özelliği "devlet- sivil toplum" karşıtlığını akla getirmemelidir, zira sivil toplum devlete karşı bir oluşum değildir, sadece devletten farklı bir alanla ilgilenmektedir (Akçadağ, 2011:2,).

Özetle sivil toplum kavramını, en modern ve geniş anlamıyla, merkezi kontrol ve hiyerarşiden bağımsız işleyen toplumsal ilişkiler

ağı olarak tanımlayabiliriz (Erözden, 1998: 13). Günümüzde sivil toplum, demokrasinin olmazsa olmazı olarak kabul edilmekte ve neredeyse demokratik toplumla sivil toplum aynı anlamda kullanılmaktadır. Sivil toplumu omuzlayan ve sivil toplum içerisinde kolayca gelişebilen (Gökulu & Sarı, 2008: 116) yapı ise karşımıza uluslararası literatürdeki kullanımıyla Non Governmental Organizations (Hükümet Dışı Kuruluşlar) olarak çıkmaktadır. Bu kavramın yerine Türkiye'de "Sivil Toplum Kuruluşları" kavramının kullanılması yaygındır (Çaha, 2006:11). Bu kavram, Sivil toplum kavramından üretilmiş, günümüzde akademik olarak pek çok çalışmanın da öznesi konumundadır ve sivil toplum kavramı kapsamında olan bir kavramdır. Sivil toplum Kuruluşları kavramı, örgütlenmiş bir yapıyı kastetmektedir (Gökulu & Sarı, 2008: 116) ve devletle özel sermaye arasında üçüncü bir alanı ifade eder (Erözden, 1998: 13).

Sivil toplum kuruluşları ile ilgili olarak kavramsal ve tarihsel sürece kısaca bir göz attığımızda; Dünyada ve Türkiye'de çok çeşitli STK tanımı yapılmaktadır. Bunun en temel nedenlerinden biri; Sosyoloji, Hukuk ve Siyaset Bilimi gibi alanların kendilerini ilgilendiren yönleriyle STK tanımı yapmış olmaları, bir diğeri ise ideolojilerin STK'lara farklı anlamlar yüklemeleridir (Gökulu ve Sarı, 2008: 117). STK'lar hakkında bu farklı tanımlamalara rağmen, herkes tarafından kabul edilen görüş ise; kamu alanıyla özel alan arasında bir tür katalizör görevi üstlendiğidir (Güleryüz, 2007: 27). Bu tanımla birlikte STK'lara ontolojik olarak devletle toplum arasında sivil bir toplum alanı oluşturma işlevi yüklenmiş olunmaktadır (Tekeli, 2004:108).

Kavramsal olarak yukarıdaki şekilde tanımladığımız STK' ya günümüzde önemli misyonlar yüklenmiştir. STK'lara yüklenen bu misyon çerçevesinde de toplumsal beklentiler çok yükselmiştir (Tekeli, 2004:119). STK'lara atfedilen önemin neden 20. yy. da artış kaydedildiğiyle ilgili dikkate alınması gereken sorgulamalar

yapılmıştır. Bunun sebepleri, sadece bu nedenlerle kısıtlı kalmadığı vurgulanmak kaydıyla kısaca şu şekilde özetlenebilir: Batıda bütün vaatlerini yerine getirmesinin imkânsız olduğu anlaşılan "sosyal devlet" anlayışından boşalan yeri STK'lara yeni roller biçerek ikame edilmesi gereksinimi. Yeni yönetim felsefesi ile kamuoyunu ilgilendirecek kararların alınması sürecinde etkilenecek bütün tarafların dâhil edilmesi isteği. Ayrıca toplumsal iletişim olanaklarının artmasıyla vatandaşlardaki bireysel bilinçlenmenin artması (Uğur, 1998: 77-78). Bu gibi unsurların yanı sıra günümüz insanının salt tüketici konumuna razı olmaması ve kendilerini ilgilendiren tüm konulara katılmak isteklerini STK'lar aracılığıyla yapmaları (Tekeli, 2004:119) isteğidir. Ayrıca küreselleşme ile birlikte ulus aşırı sorunlara olan farkındalığın artmasıyla ulus devletlerin bu problemleri çözme gücünün olamayışı (Tekeli, 2004:123) gibi nedenler dikkatlerin STK'lar üzerinde yoğunlaşması sonucunu doğurmuştur.

STK'ların artan önemi göz önünde bulundurulduğunda hangi kuruluşların STK kapsamına gireceği, ne gibi ortak özellikleri taşıdıkları ve nasıl fonksiyonları ve rolleri olduğu sorularının tartışılması gerekecektir. STK'ların ortak özelliklerinin belirlenmesi ise hangi kurumların STK olmadığı hususunu netleştirecektir. Bir kuruluşun STK olup olmadığının ayırt edilmesine yarayacak özellikler şöyle sıralanabilir:

1. Üyelerine yüksek performans ve motivasyon sağlayan gönüllü katılım ve ülkü birliği (Hasgüler & Uludağ, 2005:296) ve bu bağlamda özel alanda fedakâr olma duygusunun hâkim olması (Tekeli, 2004:108).

2. Belli bir konuya odaklandıklarından ötürü o alanla ilgili olarak çabuk uzmanlaşmaları ve aynı zamanda uzmanlaştıkları alanlarla ilgili olarak yenilikçi olmak zorunda olmaları (Hasgüler ve Uludağ, 2005:296).

3. Doğrudan çıkar gözetmeme (Erözden, 1998: 14), nihai hedeflerinde toplumsal faydanın ve topluma hizmetin olması (Tekeli, 2004: 108).

4. Zaman zaman devlet politikalarınca desteklenseler ve devletten bazı konularda maddi destek alsalar da (Erözden, 1998: 14) devlet erkinin dışında özerk bir yapıya sahip olmaları (Gökulu ve Sarı, 2008:118) ve siyasi iktidarı ele geçirmek gibi bir hedefleri olmayışı (Hasgüler ve Uludağ, 2005:296).

5. Dinsel ve siyasal görüş farklılığına bakılmaksızın ortak bir amaç için geniş kitlelere ulaşabilmeleri ve bu özellikleri ile partiler üstü konumları (Hasgüler & Uludağ, 2005:296).

6. Bireylerin özgür iradeleri ile kendi iç değerlerinden ötürü katıldıkları demokratik bir yapıya sahip olmaları (Gökulu & Sarı, 2008:118), hiyerarşik değil yatay ilişkilerin görüldüğü (Tekeli, 2004: 108) özel hukuki statüsü olan ve devamlılık arz eden örgütsel yapıları (Gökulu & Sarı, 2008:118) .

Günümüz dünyasında yukarıdaki özellikleri taşıyan pek çok STK bulunmaktadır ve bu STK'ların üstlenmiş oldukları ya da onlara yükleniş bulunulan belli başlı işlevler ya da roller diye adlandırabileceğimiz fonksiyonları bulunmaktadır. En genel anlamıyla STK'ların fonksiyonlarını şu şekilde sıralanabilir:

1. Kamuoyu oluşturmak yoluyla çeşitli taleplerin dile getirilmesine ve dikkate alınmasına yardımcı olmak.

2. Toplumsal dokuda çoğulculuk kültürünün oluşmasına yardımcı olmak.

3. Devlet aygıtının uygulamalarına karşı olumsuz gördüklerinin engellenmesi ve olumlu gördüklerinin desteklenmesi anlamında tampon görevi görmek (Erözden, 1998: 15,16).

4. Sağlık ve gıda yardımları veya küçük ölçekli yerel girişimlere katkılar sağlamak.

5. Ulusal ve uluslararası alanlarda önemli iletişim yolu olarak da lobicilik faaliyetlerinde bulunmak (Akçadağ, 2011:2).

6. Pilot projeler üretebilmek ve bu projelere kaynak bulmak ya da bu projeleri uygulamaya geçirmek yoluyla eğitim, sosyal refah vb. konularda hükümet politikalarına paralel ya da alternatif sorumluluklar alabilmek (Talas, 2011:392).

Yukarıdan da anlaşılacağı üzere STK'ların son derece önemli fonksiyonları bulunmaktadır. Fakat bu kadar önemli görevler yüklenmiş bulunan STK'ların dünyada ve Türkiye'de gelişimi o kadar çabuk gerçekleşmemiştir. Zira STK denilen, başka bir ifade ile devlet dışı kuruluşlar olarak adlandırılan yapının, toplumlarda gelişmesi için devlet yapısının, sivil toplumu oluşturan sosyal yapının ve toplumun, belli özelliklere ulaşmış olması gerekmektedir.

Günümüz STK'larının durumuna ve özellikle dış politikayı yönlendirecek kadar etkili olacakları konuma nasıl geldiklerinin anlaşılması açısından kısaca dünyada ve Türkiye'de gelişim süreci irdelemek gerekirse; özellikle 1945 sonrası Batılı toplumlarda seslerini duyurabilmek amacıyla kullandıkları bir araç olarak ortaya çıkmıştır (Alkanlı, 2007: 97). Bu güç sivil toplumun yakın ortağı ve modern versiyonu da denilebilen, formel politik yollara alternatif bir yol ve üçüncü sektör olarak adlandırılan STK'lardan (Chandhoke, 2007: 608) başkası değildir. Özellikle 1970'li yıllardan itibaren tüm dünyada STK'ların sayısı hızla artmış ve uluslararası platformlarda çok önemli roller üstlenmişlerdir. Birleşmiş Milletlerin (BM) alt kuruluşlarında bulunan pek çok STK seslerini ve amaçlarını duyurarak gündem oluşturabilmekte ve çözüm için çaba harcayabilmektedir (Alkan, 2007:101). Bugün Birleşmiş Milletlerin (BM) Ekonomik ve Sosyal Konseyinde 3.500 adet STK üye olarak bulunmaktadır (csong.org, 2012). Günümüzde dünyada STK olarak adlandırılan pek çok kuruluş faaliyet göstermektedir (Belge, 1998: 23) ve 20. yy. sonlarına doğru STK'lar ulusal düzlemden daha çok uluslararası veya uluslar üstü düzlemde faaliyet göstermektedirler (Erözden, 1998: 15). Buradan hareketle; bazılarınca Dünya tarihinin

bu evresine “STK’lar evresi” adı verilmesinin boşa olmadığı savunulmaktadır (Belge, 1998: 23)

Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nin siyasal ve sosyal yapısının temellerinin pek çok özelliği itibariyle Osmanlı döneminden sirayet ettiğini ve her bakımdan Osmanlı mirası üzerinde yükseldiği bir gerçektir. Modern anlamda anladığımız sivil toplum kuruluşlarına tam karşılık gelmese de Osmanlı döneminde ‘vakıflar, loncalar’ gibi pek çok işlevi yönünden STK’lara karşılık gelebilecek yapılar bulunduğu da kabul edilmekle birlikte, konu sınırlandırılması açısından Osmanlı dönemi göz ardı edilecektir. Cumhuriyet sonrası dönemde ise Türkiye’de STK’ların gelişimini bazı yazarlar 1980 öncesi ve 1980 sonrası diyerek ikiye ayırsalar da (Bedük, Usta & Kocaoğlu, 2006: 56) esaslı olarak değişim, 1995 yılında yapılan hukuki düzenlemeler ile görülmektedir. Bu düzenlemeler ile içerik bakımından STK’ların sayılarının artmasının önünde engel oluşturan hükümler değiştirilmiştir (Erözden, 1998: 22). İlgili düzenlemelerin hayata geçmesi anlamında ivme kazanması ise; Türkiye’de STK’larla ilgili 1996 yılında İstanbul’da yapılan Habitat II konferansıyla olmuş, burada hükümet STK’ların meşruiyet alanlarını genişleteceğine ve kamu hizmetlerinin görülmesinde STK’larla ortaklık yapacağına dair sözler vermiştir (Tekeli, 2004:151).

Türkiye’de pek çok STK, derneklerin hukuki yapısının diğer formatlara göre daha kolay olması nedeniyle dernek şeklinde kurulmuştur. Ocak 2020 Türkiye’deki faal dernek sayısı 119.128 ulaşmıştır (Finans Klup 1986, 2023). Verilerden ve grafikten de anlaşılacağı üzere Türkiye’deki faal dernek sayılarında sürekli bir artış olmuştur.

Günümüzde STK’lar karar alma süreçlerinde giderek etkili olmaktadırlar. Klasik aktörlerin yanı sıra modern dünyanın yeni değerlerini içeren farklı aktörler arasında yer alan STK’ların karar alıcıları etkileyen bir baskı grubu özelliği taşıdığı görülmektedir

(Özbaş, 2011). Baskı gruplarını, Arı (2009)'da şu şekilde tanımlamaktadır; kendi hedeflemiş oldukları ortak çıkarları etrafında birleşmiş ve iş birliği içerisinde resmî kurumlarla temas kurarak görüş ve isteklerini bu şekilde ilettikleri takdirde daha bir neticeye ulaşabileceklerini düşünen örgütlü gruplardır (Arı, 2009:134).

Baskı gruplarının işlevi kendi toplumsal tabanlarının görüş ve beklentilerini siyasal karar organına iletmektir (Kışlalı, 1990: 224). Hükümette bizzat var olma gibi bir hedefleri yoktur. Amaçları sadece siyasal kararları kendi istekleri doğrultusunda etkilemeye çalışmaktır (Arı, 2009: 135). Baskı gruplarının karar vericileri doğrudan ya da dolaylı olarak etkileme çabaları vardır (Kışlalı, 1990: 226). Doğrudan etkileme yöntemlerini şöyle özetleyebiliriz; STK yetkililerinin doğrudan doğruya karar vericilerle görüşmesi suretiyle (Arı, 2009: 155) kendi ilgilendikleri konularda onları ikna çabaları (Avcı ve Danışman, 2003). Kışlalı (1990:226)'ya göre örnek olarak bir baskı grubu kendi ilgili olduğu alanla alakalı olarak destek vadeden bir siyasi partiyi seçim sürecinde destekleyebilir (Kışlalı, 1990:226). Avcı & Danışman'a göre seçim esnasında örtülü olarak parasal yardımda bulunabilir veya seçimlerde oy kaybedeceği söylemiyle tehdit de edebilir (2003). Dolaylı etkileme çabaları ise şu şekilde özetlenebilir; Radyo, televizyon yayınları, gazete ve dergi yayınları, reklâmlar, kitap ve diğer yayınlar (Arı, 2009: 388) yoluyla kamuoyu oluşturmak. Aslına bakılırsa iç veya dış politikayı etkilemenin en etkili yolunun kamuoyu oluşturmak olduğu bilinmektedir (Kışlalı, 1990: 226).

Yeşil Yönetim

Yeşil yönetim konusu son yıllarda farklı disiplinlerde yapılan artan sayıda yayınlarla dikkat çeken bir kavram olmuştur (Çetin, 2024: 257). Zira insanlık, küresel ısınma, ozon tabakasının incelmesi, hava ve su kirliliği, toprak erozyonu ve ormansızlaşma gibi çevre sorunları ile endüstri devriminin getirdiği konforun

bedellerini ödemeğe başlamıştır. Bu acil çözüm bekleyen sorunlar Hükümetlerin politikalarında ve çevre yanlısı tüketici davranışlarında belirleyici olmuş, dolayısıyla hükümetlerin düzenlemeleri ve kamuoyunun çevreye konusunda artan hassasiyetleri işletmelerin faaliyetlerini de etkilemiştir (Banerjee, 2001: 489). Bu bağlamda "Yeşil yönetim" kavramı, kar amacı ile kurulan organizasyonların bu amaca ulaşırken çevresel kaygıları da dikkate alarak işletmenin faaliyetlerini yerine getirmesi sürecini ifade etmektedir (Balcıoğlu, 2023: 3). Çevrenin korunması ve çevreci yeşil ürünler üretilmesi noktasında işletmelerin varlıklarını devam etttirebilmeleri için önemli bir misyon olarak gözükmektedir (Yücel, 2008: 332). Yeşil yönetim ve sürdürülebilirlik kavramları da içi içe geçmiş kavramlardır. Her ikisi de doğal kaynakların bilinçi ve dengeli kullanılarak devamlılığın sağlanmasını amaçlayan ekolojik merkezli yaklaşımlardır(Işık & Çelik, 2022: 814).

1970'lerin başlarından itibaren yapılan çevre konferanslarının neticesinde sürdürlebilir kalkınma kavramı ortaya çıkmıştır. Bu kavram çevreye zarar vermeden kalkınmanın gerekliliği anlamına gelmektedir. Bunun olabilmesi de firmaların tüm faaliyetlerinde çevre konusunu merkeze almaları, çalışanlarını da bu konuda eğitebilen, çevreyi koruyan teknolojileri kullanabilen ve bu noktada yeni projelere öncelik veren bir anlayışla mümkün olabilecektir. Bu tarz yönetime de çevre dostu yönetim veya yeşil yönetim adı verilmektedir (Karabulut, 2004: 51-68). Bu bağlamda dünya sanyisinin önemli bir bölümünün bulunduğu Avrupa Birliği (AB), Paris İklim Anlaşması ile çevreci yeşil dönüşüm süreci için 2019 yılında Avrupa Yeşil Mutabakatı (AYM) ortaya konulmuştur. Bu hedef AB'nin 2050 yılında iklim-nötr (sıfır CO_2 salınımı) olmasıdır. AYM bu amaca ulaşmak için ekonominin tüm sektörlerinde hatta vergilendirme konularında da köklü bir değişim öngörmektedir (TC. Dışişleri Bakanlığı Avrupa Birliği Başkanlığı, 2024).

Şekil 1. Avrupa Yeşil Mutabakatı

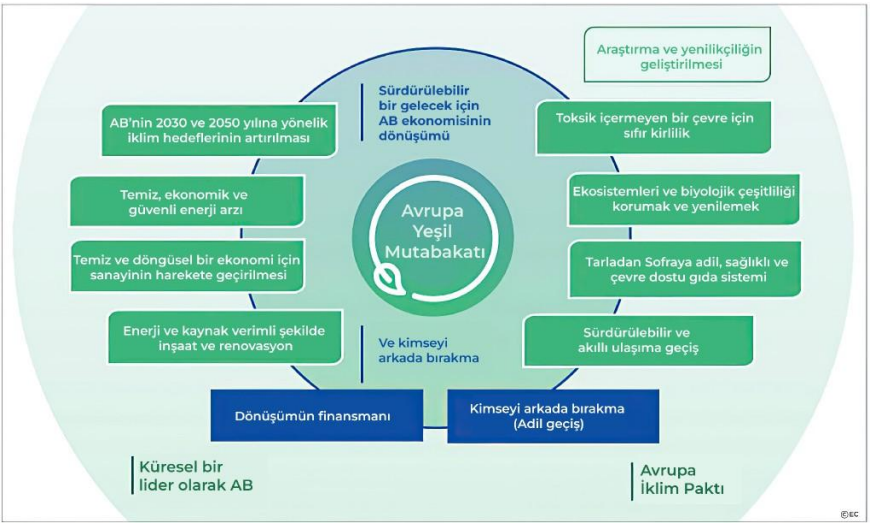

Kaynak: (TC. Dışişleri Bakanlığı Avrupa Birliği Başkanlığı, 2024).

ESG (Çevresel, Sosyal ve Yönetişim) kavramı, şirketlerin sürdürülebilirlik performansı ile ilgili olan önemli bir ölçüttür. Bu kavram bir işletmelerin kar amaçlarının dışında çevreye olan etkileri, sosyal sorumluluğu ve iyi yönetişimi[3] kapsamaktadır.

Çevresel unsurlar, bir şirketin çevreye olan etkilerini ve çevre dostu uygulamalarını içerir. ESG'nin "Çevre" bileşeni, çevresel sürdürülebilirliğin sağlanması için şu konuları içermektedir; sera gazı emisyonlarının ve karbon ayak izinin azaltılması; su kaynaklarının, ormanların ve biyolojik çeşitliliğin korunması; atıkların azaltılmasıyla geri dönüşüm uygulamalarına odaklanan etkin atık yönetimi ile fosil yakıtlar yerine yenilenebilir ve temiz enerji kaynaklarına yönelimi kapsamaktadır (NARTER&PARTNERS, 2023). Bu bağlamda ESG kavramı yeşil yönetim için en önemli kavramlardan biri olarak karşımıza çıkmaktadır.

[3] En sade olarak anlamını "başkalarıyla birlikte iş görmek" şekline ifade edilebilir (Fidan, 2013).

Yeşil yönetim konusu son yıllarda farklı disiplinlerde yapılan artan sayıda yayınlarla dikkat çeken bir kavram olmuştur (Çetin, 2024: 257). Zira insanlık, küresel ısınma, ozon tabakasının incelmesi, hava ve su kirliliği, toprak erozyonu ve ormansızlaşma gibi çevre sorunları ile endüstri devriminin getirdiği konforun bedellerini ödemeğe başlamıştır. Bu acil çözüm bekleyen sorunlar Hükümetlerin politikalarında ve çevre yanlısı tüketici davranışlarında belirleyici olmuş, dolayısıyla hükümetlerin düzenlemeleri ve kamuoyunun çevreye konusunda artan hassasiyetleri işletmelerin faaliyetlerini de etkilemiştir (Banerjee, 2001: 489). Bu bağlamda "Yeşil yönetim" kavramı, kâr amacı ile kurulan organizasyonların bu amaca ulaşırken çevresel kaygıları da dikkate alarak işletmenin faaliyetlerini yerine getirmesi sürecini ifade etmektedir (Balcıoğlu, 2023: 3).

Risk Yönetimi

Risk yönetimi kavramına değinmeden önce risk kavramından bahsetmekte yarar vardır. Risk kelimesi Fransızca “risque” kelimesinden dilimize geçmiş ve Türk Dil Kurumuna Göre, “zarara uğrama tehlikesi” şeklinde açıklanmıştır (TDK). Gerçekte farklı farklı alanlarda risk yönetiminden bahsetmek mümkün olmakla birlikte önceleri sigorta alanında yaygın kullanımı görülmüştür. 1980’lerde ise şirketler için finansal risk yönetimi şeklinde kullanımı yaygınlaşmıştır (Dionne, 2013). İşletmelerde etkin bir risk yönetimi ile işletmenin iç ve dış çevresindeki belirsizlikleri öngörerek gereken hazırlıkları yapabilme ve bunlara karşı etkili şekilde yanıt verebilme ve uyum sağlayabilme yeteneği kazanılmaktadır. Değişimlere açık olmayı, belirsizliğe hazırlıklı olmayı ve olumsuz koşullara rağmen faaliyet sürekliliğinin devamlılığını sağlamayı içeren bu yetenek, işletmelerin rekabet gücünü artırmasına katkı sağlamaktadır (Akgün ve diğ., 2023: 13). Uzun vadede ortaya çıkan ve çoğunlukla işletme kontrolü dışında

gelişen, iklim değişikliği, kaynak kıtlığı ve çevresel bozulma, doğal afet gibi sosyal ve çevresel riskler nedeniyle işletmeler bu risklerin yönetimi için uzun dönemli kapasite ve stratejik yatırım kararları almak zorundadırlar. Ayrıca kısa döneme ait planlarını uzun dönemli stratejilerle uyumlu hale getirebildiklerinde, işletmeler hem sürdürülebilirlik hedeflerine ulaşma noktasında hem de risk yönetiminde başarıya ulaşmaları kolaylaşabilecektir (Hıdıroğlu, 2021). Bu noktada da risk yönetimi süreci önem kazanmaktadır. Bu süreç aşağıdaki şekilde gösterilmektedir.

Şekil 2. Risk Yönetimi Süreçleri

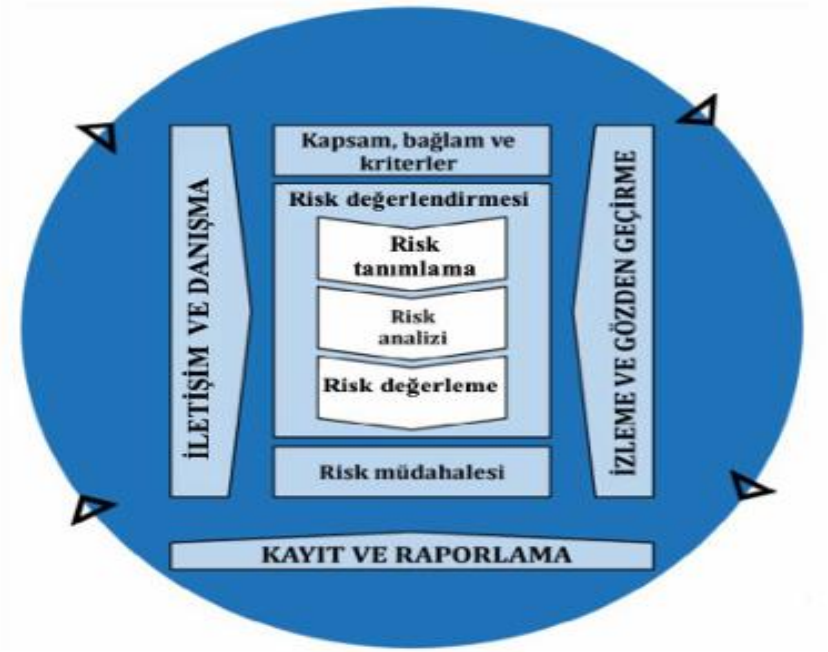

Kaynak: (Akgün ve diğ., 2023: 29).

Bu sürecin ilk aşaması, geçmiş deneyimlerden ve benzer olaylardan yola çıkılarak olası risklerin tanımlanmasıdır. Risk yönetimi sürecinde ikinci aşama risk değerlendirme aşamasıdır. Bu aşamada olası risklerle ilgili elde edilen veriler, olası en düşük etkiden olası en yüksek etkiye olacak şekilde listelenerek

değerlendirme yapılmaktadır. Üçüncü aşamada ise risklere karşı tepki olarak hangi stratejilerin uygulanacağının belirlendiği aşamadır. Bu stratejiler aşağıdaki tabloda sunulmuştur.

Tablo 1. Risk azaltma stratejileri

Risk Azaltma Stratejileri	**Açıklama**	**Örnekler**
Riskten Kaçınma	Riskin sıfırlanması için planlamada değişiklik yapılmasıdır.	Faaliyet süresinde vade uzatıcı değişimler. iş kapsamında daraltıcu uygulamalar. sözleşmelerin revize edilmesi
Riskin Devri	Riskten kaynaklana etkilerin veya ve sorumluluğunun üçüncü bir tarafa transfer edilmesi.	Sigortaya devredilen riskler.
Riskin Azaltılması	Risk olasılığının tolare edilebilir bir seviyeye düşürülmesidir.	Doğal afetlere hazırlık, tandartlara uygun tasarım ve yedek planlama
Riskin Kabulü	Riskler kaçınılmaz olduğunda, riskin kabul edilmesidir.	Büyük etki oluşturmayan risklerin izlenmesi.

Kaynak: (Srinivas, 2019).

Afet Yönetimi

İnsanların normal hayatını ve insanların faaliyetlerini durduran veya kesintiye uğratan, fiziki, toplumsal ve ekonomik kayıplara yol açan, teknolojik, insan ve doğa kaynaklı olaylara afet adı verilmektedir. Burada olayların kendisi değil sonuçları afet olarak nitelendirilmektedir (Oktay, 2026). (Gökçe & Tetik, 2012). Afet Yönetimi; risk azaltılması, afetlere hazırlık, afet anında müdahale, iyileştirme, tekrardan inşa gibi çok boyutlu aşamaları olan çalışmaların afete uğrayan bütün toplumu kurum ve kuruluşları da kapsayarak organize bir şekilde yönlendirilmesi demektir. Bu aşamaların afetlerden kaynaklı riskleri de içerdiği için risk

yönetimini de gerekli kılmaktadır (Nilgün, 1999). Afet yönetiminde yukarıda bahsi geçen aşamalar gerçekleştirilirken, birçok bilim alanını ilgilendiren sorunlarla karşılaşıldığı için deprem mühendisliğinden, sosyal bilimlere, tıp ve psikoloji bilim dalı ve hatta ekonomi bilim dalı gibi pek çok bilim dalının interdisipliner bir şekilde hareket etmesi afet yönetiminin başarısı için bir gereklilik olarak ortaya çıkmaktadır (Giyik, 2016: 5). Diğer yandan afet yönetimini afet öncesi ve afet sonrası şeklinde sınıflandırmak mümkündür.

Afet öncesi olan kısmı risk azaltma ve hazırlık olma kısmıdır. Aslında afet yönetiminin en önemli aşaması olduğunu söylemek mümkündür. Pek çok gelişmiş ülkede bu ilk aşamalara gereğince önem verildiği için afet sonrası zararlar düşük seviyelerde kalmaktadır. Herhangi bir afet meydana geldikten sonraki çalışmalar ise kriz yönetimi kapsamındadır. Bu safhada ortaya çıkan kaotik ortamda en başarılı "kurtarma ve ilk yardım" yapabilmek başarılı bir kriz yönetimini gerektirmektedir (Uluğ, 2009). Bu bağlamda uluslararası farkındalık da ileri seviyededir ve BM Afet Risk Azaltma Ofisi'nin öncülüğünde yürütülen hükümetler arası müzakereler neticesinde, Japonya'da III. BM Dünya Konferansı düzenlenmiş ve burada "2015-2030 Afet Risk Azaltma Sendai Çerçevesi", kabul edilmiştir. Burada afet yönetiminden ziyade afet risk yönetimine odaklanılmış, doğal ve insan kaynaklı tehlikeler bunlarla bağlantılı çevresel, teknolojik ve biyolojik risklere vurgu yapılarak, afet risk azaltımının çerçevesi daha kapsamlı hale getirilmiştir. Bu bağlamda da sağlık dayanıklılığı da, öncelenmiştir (UNISDR, 2015).

Afet yönetimi ile risk yönetimi ve kriz yönetimi arasında önemli bir bağlam bulunmaktadır. Risk yönetimi, afetlerden sonra olası zararlar için önceden alınabilecek önlemlerin tespit edilerek uygulanması sürecini kapsamaktadır. Aşağıdaki şekilde afet yönetimi süreçleri açıkça görülmektedir.

Şekil 3. Afet Yönetimi Döngüsü

Kaynak: (Kahraman ve diğ., 2021)

TÜRKİYE-SAGA İLİŞKİLERİNE TARİHSEL BİR BAKIŞ VE TÜRK DIŞ POLİTİKASINDA ARTAN YERİ VE ÖNEMİ

Türk Dış Politikasının Genel Özellikleri ve Son Dönem Türk Dış Politikası

Türkiye'nin Sahra Güneyi Afrika'sı (SAGA) ile olan son dönemdeki ilişkilerindeki değişimlerin ve gelişimlerin anlaşılabilmesi ve bu farklılaşma içerisinde STK unsurunun etkisinin daha iyi bir şekilde ayırt edilebilmesi için; Türk Dış Politikası (TDP)'nin nasıl bir yapıya sahip olduğunun, bu yapının hangi dinamiklerin etkisiyle oluştuğunun, nasıl bir süreçten geçerek bugünkü farklılaşmayı yakaladığının irdelenmesi gerekmektedir. Bu

incelemeler yapılırken de belli kırılmalar göz önüne alındığından ötürü TDP zaman parametrelerine ayrılarak kısaca incelenmiştir.

Öncelikli olarak; 1923 yılından 1990'lara kadar Türk dış politikasını tanımlayan temel dinamiklere kısaca bir bakmakta fayda vardır. Zaman zaman kırılmalar arz etse bile genel karakteristik özellikleri olması ve bunların dış politikaya yansımalarının da benzer özellikler göstermesinden dolayı 1923-1990 yılları arasındaki süreç bir dönem olarak kabul edilmiştir. TDP ancak 1990'lar da tüm dünyayı etkileyen sistem değişikliğinin de etkisiyle farklı arayışlara girmiş, 2000'li yıllardan sonra ise değişik bir perspektif sergilemeye başlamıştır. Bu noktadan da TDP deki değişikliklerin SAGA'ya yansımaları bu çalışmanın önemli parçasını oluşturmaktadır.

Türk dış politikasının temellerinin anlaşılması için bazı yapısal ve davranışsal etkenleri göz önünde bulundurmak doğru olacaktır. Yapısal öğeler olarak coğrafya ve tarihi unsurlar. Bu altyapı üzerinden gidilecek olursa Lozan bağlamında mevcut durumu koruma, batıcılık, Sovyetler Birliği (Rusya) endişesi ve dönemsel olarak dünyada meydana gelen olaylar şeklinde özetlenebilir (Sönmezoğlu, 2006: 2). Bu çerçeveden Osmanlı tarihi mirası TDP' de etkili olduğu gibi, coğrafi olarak Avrupa-Asya arasındaki ve Ortadoğu-Rusya arasındaki kilit konumu da etkilidir (Bal, 2009). TDP yi yönlendiren davranışsal etkenleri ise pek çok dış politika uzmanının ortak olarak kabul ettikleri statükoculuk ve batıcılık oluşturur. Oran (1996) TDP'nin temel ilkelerinden olan batıcılık ilkesini, bir anlamda Türkiye'nin kapitalist, laik ve demokrat yapısının sembolü olarak nitelendirir. Bu yapının köklerinde ise Türkiye'nin geçirmiş olduğu tarihsel süreç, ekonomik boyut ve Türkiye'nin aydınlarının dünya görüşü olduğunu, bunlara ek olarak Türkiye'nin yönünün batıya dönük olmasında; İran, Sovyetler Birliği (Rusya) gibi dış dinamiklerin yanı sıra, çeşitli iç

dinamiklerin de mevcut olduğunu belirtmektedir (Oran, 1996: 353–354).

Ülkelerin dış politikaları süreklilik arz ettiği gibi zaman zaman bu politik çizgilerde kırılmalar olabilmektedir (Sönmezoğlu, 2006:2). Osmanlı zamanında II. Dünya Savaşı sonlarına kadar güç dengesi politikası ile çıkarlarına uygun bulduğu devletler ile birlikte hareket eden Türkiye, II. Dünya Savaşı ile yeniden şekillenen USS' de yerini Amerika Birleşik Devletleri'nin (ABD) yanında belirlemiştir (Sönmezoğlu, 2006: 17). Osmanlının son dönemlerinden başlayarak TDP'nin davranışları teorik bir perspektiften analiz edilecek olursa, Gözen (2006)'e göre; TDP dayandığı temel felsefe akademik deyimiyle 'Realizm' olarak adlandırılabilir. Bu felsefeye göre ise devletlerin en önemli dış politika hedefi güvenliktir. Ekonomik, toplumsal, insani ve diğer amaçlar tali meselelerdir (Gözen, 2006: 2). Fakat bu felsefe, değişen dünya ve Türkiye şartlarının etkisiyle bazı değişimlere uğramıştır (Gözen, 2009:118). İşte bu noktadan hareket ederek realizm zemininden uzaklaşılıp 'Konstrüktivist' yaklaşımlarla ifade edilebilecek bir zemine yaklaşan TDP'nın son dönem kırılmalarını SAGA üzerinden incelenecektir.

1990'lar sonrası Türk dış politikasında farklı arayışların aktif hale gelmesinde diğer faktörlerin yanında Türkiye'nin uluslararası arenada yalnızlığı, bilhassa terör ve Kıbrıs konusunda destek görmemesi, Türkiye'nin Avrupa Birliği (AB) sürecinde sürekli sorunlarla karşılaşması, Rusya'nın hala güçlü konumuyla Türkiye'nin karşısında durması gibi etmenler itici rol oynamıştır. (Bal, 2009). Aslında arayış içerisinde olmasına rağmen, ilk başlarda bu zorlu dünya siyasal sisteminde TDP daha da realist bir durum sergilemiş ama sonuçları itibariyle bu yaklaşım Türkiye'nin zararına olmuştur (Gözen, 2009:118). TDP'de arayış halinde olunmasına rağmen ilk etapta daha da realist geleneğe göre davranmasını anlamak için başka faktörlere de bakmak gerekmektedir. Dış

faktörlerin olumsuzluğu kadar yeni dış politika anlayışının gelişmesini önleyen iç siyasal faktörleri göz ardı etmemek gerekir. Örneğin: 1990'larda Türkiye'nin koalisyon hükümetlerince yönetilmesi, bu hükümetlerin uyumlu çalışmaması, Özal'ın 1993 de şüpheli vefatı, 1997'deki muhtıranın demokratik rejimi sekteye uğratması, Soğuk Savaş sonrasındaki oluşan fırsatların değerlendirilmesini engellemiş, TDP'de yeni açılımları zayıf bırakmıştır (Bal, 2009).

1990'lı yıllarda ortaya çıkan TDP'deki zihniyet değişikliğinin fiili olarak yansımaları, ancak 2002 yılında Adalet ve Kalkınma Partisi'nin (AKP) iktidara gelmesiyle görülebilmiştir. Aslında bu değişimin mimarlarının sadece AKP olduğunu söylemek son derece yanlıştır, zira bu değişimi bekleyen resmi ve gayri resmi aktörlerin yanı sıra AB ve Amerika Birleşik Devletleri'nin yönlendirmelerinin de hatırı sayılır etkileri vardır (Gözen, 2009:119). Böylece 1990'larda Türk Dış Politikasında başlayan değişim arayışı, artık arayış olmaktan çıkmış, kurumsallaşmış ve yeni bir Türk dış politikası bakış açısı uygulamaya koyulmuştur. (Bal, 2009).

Kalın (2010)' a göre, bölgede ve küresel sistemde meydana gelen büyük kırılmaların etkisiyle Türkiye'nin dış politikasında ve toplumun kendisinde bir değişim yaşanmaktadır. Küresel sistemin önemli aktörlerinden biri olma konumuna yükselen Türkiye, bu değişimi kendine özgün şartlarında yaşamaktadır. Türkiye'nin iç dinamiklerinden kaynaklanan bu değişim, geleneksel TDP'ye da yeni boyutlar katmaktadır (kdk.gov.tr). Davudoğlu (2004)'na göre önümüzdeki yüzyılda ülkelerin karşılıklı bağımlılıklarının artacağı öngörüsünden hareketle; artık ülkelerin güçleri küresel etkinlik alanlarının genişliği ile ölçülecektir. Dolayısıyla bir ülkenin sadece kendi yakın çevresindeki fiili etkinliği değil, değişik havzalardaki ekonomik, kültürel ve diplomatik etkinliği bir değer ifade edecektir. Türkiye dünya çapında bir ülke olmayı hedefliyorsa uzak havzalar

da da etkinliğini arttırmalıdır (Davudoğlu, 2004: 208). Günümüz TDP anlayışın nasıl olduğu hakkında bir fikir sahibi olmak istediğimizde ise Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığının resmi internet sitesinde 'Genel Görünüm' başlıklı yazıda şu şekilde özetlenmektedir:

> *"Türkiye, büyük önem atfettiği Transatlantik ilişkiler çerçevesinde hem ABD hem de Avrupa ülkeleriyle ilişkilerini kuvvetlendirmekte; her biriyle yakın ilişkileri, ayrıca tarihi ve kültürel bağlarının bulunduğu Balkanlar, Ortadoğu ve Kuzey Afrika, Güney Kafkasya, Güney Asya ve Orta Asya ülkeleriyle ilişkilerini daha da geliştirmektedir. Keza küreselleşmenin etkisiyle mesafelerin artık giderek önemsizleştiği dünyamızda Sahra Altı Afrika, Latin Amerika ve Asya-Pasifik bölgelerine yönelik açılımlarını derinleştirmekte ve birçok yükselen güce ev sahipliği yapan bu bölge ülkeleriyle somut işbirliğine dayalı yakın ilişkiler geliştirmektedir. Ülkemizin dış politikası, bir yandan ikili ve bölgesel ilişkilerin geliştirirken, diğer yandan geliştirilen bu ilişkilerin yaratacağı sinerji ile küresel barış, istikrar ve güvenliği sağlamayı da hedeflemektedir"* (mfa.gov.tr).

Sadece 1970 yılı ile 2002 yılı arasında 25 adet Dışişleri Bakanı değişikliği olmuştur (mfa.gov.tr). Bu durum ise Türkiye'nin yeni ve etkin dış politik bakış açıları geliştirmesine engel olan nedenlerden biri olarak görünmektedir. Oysaki Türkiye coğrafi konumu itibariyle önemli bir konumda, tarihi tecrübeleri olan, dünya ana kıtasının merkezinde ve çok kültürlü yapıya sahip bir ülkedir. Bu özellikleriyle iç sıkıntıları ile boğuşarak içe kapanması yerine, dışa açılarak kendi problemlerini güç unsuru haline getirebilecek bir potansiyele sahiptir (Davudoğlu, 2004). Bu durumun farkına varan Türkiye 2002 yılından itibaren iç istikrara kavuşmasının da etkisiyle

artık, kendi iç siyasal problemleriyle ile enerjisini harcayan Türkiye'den, Uluslararası siyasal sistemde söz sahibi olmayı planlayan, bu bağlamda politikalar üretebilen bir hale gelmiştir. Bu anlamda da modern bir dış politika anlayışı geliştirilmiştir. İletişim araçlarının bu denli geliştiği, dünyanın adeta bir köy haline geldiği günümüzde dış politika yapımını sadece devlet inisiyatifinde düşünmek oldukça basit bir anlayış olacağından, STK'ların tabi oldukları ülkelerin tanıtımında olsun, ilişkide oldukları toplumların duyarlılıklarının analizinde olsun dış politikayı yönlendirmede önemli bir etkiye sahip oldukları kabul edilen bir gerçektir (Akçadağ, 2011). Türkiye açısından konu ele alındığında değişen dış politika anlayışında Türkiye'nin değişen toplumsal yapısının etkisinin de olduğu göz önüne alındığında STK'ların değişen TDP'nin SAGA üzerindeki yansımalarında ne kadar etkili olduğu daha iyi anlaşılacaktır. Bu bölümde; Türkiye ile Sahra Güneyi Afrika (SAGA) denilen bölgenin ilişkilerinin dün nasıl olduğu, bugüne gelinen sürecin nasıl işlediği ve günümüzde özellikle Türkiye-SAGA ilişkilerine verilen önem üzerinde durulacaktır. Öncelikle dünya siyasal sistemi açısından oldukça önemli olan bölgenin tanınması adına genel özelliklerine özet bir şekilde değinilmiş ve daha sonra tarihsel süreç açıklanmıştır. Türkiye-SAGA ilişkilerindeki tarihsel süreç üç devre içinde açıklanmıştır: Birinci devre, Türkiye Cumhuriyeti öncesi dönem. İkinci devre, Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan yakın geçmişe uzanan dönem olarak tasnif edilmiştir. Yakın geçmiş şeklindeki bir isimlendirme ise, 1990'larda TDP'daki değişimin sinyallerini verdiği, ancak 2002'lerde net adımları görülebilen, bu nedenle de bir tarih koyulması güç olduğundan dolayı gerçekleştirilmiştir. Üçüncü devre ise, yakın geçmişten günümüze uzanan dönemi ifade etmektedir. Türkiye-SAGA ilişkilerinin bugünü ve önemi kitabın konusuyla doğrudan ilintisi açısından ayrı bir başlıkta incelenmiştir.

Bölgeye Genel Bir Bakış

Büyük Sahra Çölü tam ortasından Afrika'yı adeta bir baştan bir başa ikiye bölerek ayırmaktadır. Bu nedenle güney kısmı Sahra Altı veya Sahra Güneyi Afrika olarak adlandırılmaktadır (Çomak, 2011). SAGA'da halen 47 bağımsız ülke bulunmaktadır (Hazar, 2003). Bu bölge dünyanın en zengin doğal kaynaklarına sahip konumda olmasına karşın, en fakir bir bölgesi durumundadır. Ayrıca SAGA bölgesi genel olarak demokratik anlamda oturmamış rejimler tarafından yönetilmekte, salgın hastalık, fakirlik ve iç çatışmalar gibi pek çok sorunlarla mücadele etmektedir (Hazar,2003). Türkiye açısından konu ele alındığında; bu bölge aynı zamanda etnik ve dinsel farklı özelliklere sahip parçalı bir yapısı olan, bir ülke ile ilişki geliştirilirken diğer ülkelerin bakış açısının da göz önünde bulundurulması gereken, sömürgeci döneme ait izlerin hala devam ettiği bir bölgedir (Özkan, 2008). Bu özellikleri ile SAGA son derece karmaşık bir yapıya sahiptir. Uzun süre Avrupalı ülkelerin sömürgesi konumunda kalmış, II. Dünya Savaşı'nın müsait hale getirdiği Uluslararası Siyasal Sistemin etkisiyle bağımsızlıklarına kavuşmuşlardır.

Türkiye-SAGA İlişkileri ve Önemi

Bu bölümde Türkiye-SAGA ilişkilerini öncelikle tarihi arka planı açıklanacaktır. Burada cumhuriyet öncesi ve sonrası olmak üzere öncelikle iki bölüme ayrılacak daha sonra ise SAGA'nın Türkiye için önemine ve artan ilişkilere değinilecektir.

Türkiye-SAGA İlişkilerinde Türkiye Cumhuriyeti Öncesi Dönem

Türkiye'nin SAGA ülkeleri ile ilişkilerinin Osmanlı zamanına bakılacak olursa, ilk bakışta birbirine son derece uzak bölgeler olması dolayısıyla sanki hiçbir ilişki yaşanmamış şeklinde

bir algı yanılması vardır. Aslında bu algının doğruluk payı da vardır. Çünkü bu bölge TDP açısından ihmallerin en büyüğünün yaşandığı bir bölgedir, oysaki daha geçen yüzyıl sonlarına kadar Osmanlı Devleti aynı zamanda bir Afrika ülkesi olarak da dikkate alınmıştır (Davudoğlu, 2004:206). Uzun yıllar bu bölge ile ilgili bir politika üretilmemesi bu yanlış algıya sebep olmuştur. Bu çerçeveden SAGA ile ilişkilerde en belirginleşen dönem olarak Kanuni Sultan Süleyman zamanı dikkati çekmektedir.

Cumhuriyetin Kuruluşundan Yakın Geçmişe Türkiye-SAGA İlişkileri

İstiklal savaşının anti-sömürgeci bir hareket oluşu özellikle Afrika halklarında daha sonraki sömürge devrimlerinin ilk habercisi olarak heyecan uyandırmıştır (Davudoğlu, 2004: 207). Bu nedenle o dönemlerde Afrika ülkelerinde Türkiye'ye karşı pozitif bir algılayış vardır. Afrika ülkelerinin bağımsızlıklarını kazanma sürecine girdikleri zaman diliminde ise; Türkiye'nin iki kutuplu dünya sisteminde Batı Bloğunda yerini almıştır. Bu durum ise Batılı ülkelerin sömürgesi olan ve bu ülkelere karşı özgürlük mücadelesi veren Afrika ülkelerine mesafeli davranması sonucunu doğurmuştur. Koyulan mesafe ile anti-sömürgeciliğin öncüsü olarak bilinen Türkiye'nin Afrika nezdindeki imajı değişmiş, pozitif olan bakış açısı negatife dönmüştür (Davudoğulu, 2004: 207).

Daha geçen yüzyıla kadar aynı zamanda bir Afrika, dolayısıyla SAGA'yı da içeren bir ülke olan (Davudoğlu, 2004: 206) Osmanlı'nın mirası üzerinde yükselen Türkiye'de bugün kamuoyunun Afrika[4] hakkında pek bir bilgisi bulunmamaktadır (Hazar, 2003). Bu bilgisizliğin temel nedenlerinden biri de

[4]Afrika'da toplamda 54 ülke bulunmaktadır bunların 47 adeti SAGA bölgesindedir Afrika'nın çoğu ilkesinin SAGA bölgesi olması nedeniyle bu çalışmada de zaman zaman Afrika şeklinde kullanımda sakınca görülmemiştir.

1923'lerden itibaren devlet olarak bu bölgeye ilgisiz kalınmasıdır. Dış politik anlamda Türkiye'nin yönü her zaman Batı olmuştur. Bu Batıcılık düşüncesi tüm toplumu etkileyen yönleriyle ve dolaysıyla halkı da etkilemiş ve dikkatlerin bu yöne toplanmasına neden olmuştur.

SAGA'nın Türkiye İçin Önemi

Son dönemlerde, bütün dünyada olduğu gibi Türkiye'nin de Afrika'ya ve dolayısıyla SAGA'ya karşı olan ilgisi artmıştır. Oysaki geleneksel TDP anlayışı içerisinde olan Türkiye 47 ülkeyi barındıran, kendisine uzak ama bir o kadar da dünyada etkinliğini artmasını isteyen ülkelerin önem verdiği SAGA'yı yıllarca ihmal etmiştir. Türkiye değişen TDP anlayışıyla birlikte artık çok yönlü dış politika izlemeye başlamıştır. Genelde Afrika ile özelde ise SAGA ile olan ilişkilerini gerçek anlamda önemsemeye başlamıştır (mfa.gov.tr). Aslında Türkiye coğrafi yakınlığı ve tarihi bağları gereği Afrika'ya yatırım yapan diğer aktörler karşısında daha fazla avantaja sahiptir (Orakçı, 2011). Dış Ekonomi İlişkiler Kurulu (DEIK) Afrika Yönetim Kurulunda Başkan Yardımcısı, Zuhal Mansfield'e göre; SAGA, sömürge döneminde yaptıklarından dolayı Batı'ya karşı ihtiyatlı ve güvensizdir. Asyalıya karşı da özellikle Çin'in sadece çıkarı için iş yapacağının, bunun Afrikalıya bir getirisi olmayacağının farkındadır ve bu nedenle de Asyalıya karşı da güvensizdir, Mansfield Afrikalının Türkiye'yle çalışmaya istekli olduğunu belirterek Batı ve Çin'e karşı önyargıları olduğunu vurgulamaktadır (Zuhal Mansfield, kişisel görüşme, 16 Mayıs 2012).

Benzer şekilde, Zimbabwe Kalkınma Bankası Bakan Yardımcısı Mthuli Ncube, ülkesinin gelişmesinde Çin'in anahtar bir rol oynayacağını düşünmenin iyimser bir yaklaşım olduğunu belirtmiştir. Devamında ise zaman içeresinde Çin'in Afrika ile ticaret yapmaktan vazgeçeceğini ve Türkiye ile birlikte sıraladığı birkaç

ülkeye yönelmenin ekonomik açıdan çok gerekli olduğunu belirtmiş olması (Ncube, 2012) bu düşünceyi destekler mahiyette açıklamalardır. Ayrıca Nijerya başkanı Goodluck Ebele Jonathan'a göre Nijerya'nın gelişmesi ve ilerlemesi adına Türkiye stratejik bir partner konumundadır (http://allafrica.com, 2011), aynı şekilde Kenya Dışişleri Bakanı Wetangula'nın da Türkiye'yi stratejik ortak olarak gördüklerini açıklamıştır. (http://www.raxanreeb.com). Bu bağlamda SAGA, Türkiye ile her alanda iş birliği yapmaya açık görünmektedir. Bu durumu Türkiye-SAGA arasındaki ticaret hacmindeki iyileşmeleri gösteren rakamsal veriler de ispat etmektedir. Bu verilere ileriki bölümlerde değinilecektir. Bu iyimser gelişmelere rağmen yine de SAGA bölgesinde Türkiye'nin ticari ilişkilerinin oldukça sınırlı kaldığı görülmektedir. Sevindirici olansa SAGA-Türkiye arsında ticaret hacmindeki büyümenin artan bir ivmeyle devam etmesidir (Orakçı, 2011).

Uluslararası Para Fonu (IMF)'nin güncellediği Dünya Ekonomik Görünüm Raporu'na göre; Sahra Altı Afrika Gayri Safi Milli Hâsılasının büyüme oranı olarak 2012 yılı için %5,5'e ulaşması beklenmektedir (http://bultenler.ankara.edu.tr) ve bu oran gelişmiş ülkelere ait hedeflenen oranın çok üzerinde bir orandır. Bu çerçeveden bakınca da önümüzdeki yıllarda bölgenin daha da öneminin artacağı beklentisi ile bütün dünyanın önem atfettiği bir bölge olması da kaçınılmaz olmaktadır. Yukarıdaki açıklamaların gösterdiği üzere SAGA, ekonomik olarak pazar potansiyeli, Türkiye'ye karşı tarihi kültürel bağlardan gelen samimi beklentileri ve coğrafi olarak rakip diğer ülkelere oranla avantajlı yanlarıyla Türkiye'nin yönelmesi gereken bir bölgedir. Bu çerçeveden de geleciğin dünyasında inisiyatif alabilen aktif bir aktör olmayı hedefleyen Türkiye'nin SAGA'da her alanda etkin hale gelmesi daha da önem kazanmaktadır.

Artan İvmeyle Gelişen SAGA-Türkiye İlişkileri

Türkiye, Afrika kıtasına gereken önemi vermediğini 90'lı yılların sonlarından itibaren farkına varmıştır. Bu yıldan itibaren Afrika- Türkiye ilişkilerini gerçek anlamda önemsemeye başlamış ve bu bölgeyle alakalı ciddi projelere imza atmıştır (mfa.gov.tr). Bu çerçevede; Afrika ülkeleriyle siyasi, askeri, kültürel ve ekonomik ilişkilerimize bir ivme kazandırmak için (mfa.gov.tr). Çeşitli çalışmalara başlamıştır. Bu amaçla: Afrika ülkeleriyle karşılıklı üst düzey ziyaretlerin gerçekleşmesi, uluslararası ve bölgesel kuruluşlar nezdinde de Afrika ülkeleriyle temasların arttırılması, insani yardımların sağlanması, Türkiye'nin kıtadaki diplomatik temsilciliklerinin sayısının arttırılması ve ekonomik, teknik, bilimsel iş birliği ve ticaret anlaşmaları yapılması amacıyla "Afrika'ya Açılım Eylem Planını" 1998 yılında hazırlanmıştır (Mansfield). 1998 yılında hazırlanan eylem planı, Türkiye'nin iç dinamiklerinin de müsaade etmemesi gibi nedenlerle hemen işlerlik kazanamamıştır. Ancak 2003 yılına gelindiğinde Türk Dış Ticaret Müsteşarlığı tarafından 2003 yılı başında, "Afrika Ülkeleriyle Ekonomik İlişkilerin Geliştirilmesi Stratejisi" hazırlanarak hayata geçirilebilmiştir. Daha sonra ise bu çalışmalara ivme kazandırmak amacıyla 2005 yılı Türkiye'de "Afrika Yılı" ilan edilmiştir. Bu çerçevede, karşılıklı üst düzey ziyaretler gerçekleştiremeye başlanmış ve yeni ekonomik ve ticari anlaşmalara zemin hazırlamak için ve karşılıklı ticaret heyeti ziyaretleri teşvik edilmiş, Kıta'yla ilişkilere yeni bir hız ve içerik kazandırılmaya çalışılmıştır(mfa.gov.tr).Yapılan bu çalışmalar sonuçlarını göstermeye başlamış, Ocak 2008'de Addis Ababa'da yapılan Afrika Birliği (AfB) Zirvesi'nde alınan kararla, Türkiye AfB'nin stratejik ortaklarından biri olarak kabul edildiği ilan edilmiştir.

Bu yıla kadar yapılan Afrika ile ilgili çalışmaların değerlendirilmesi ilişkilerin daha da iyi hale getirilmesi amacıyla 2008 Ağustos'unda 49 Afrika ülkesinin katılımıyla I. Türkiye-Afrika

Zirvesi organize edilmiştir. Türkiye-Afrika ilişkilerinin arttırılması bağlamında SAGA'daki büyükelçilik sayısı toplam 19'a bugün Türkiye'nin bölgeye yönelik aktiviteleri tüm hızıyla devam etmektedir. Bu çabalar sadece devlet bazında kalmamış sivil toplum örgütlerinden de önemli destekler almıştır. 2007-2010 yılları arasında yaklaşık 500 Türk doktoru ve 100'ü aşkın sağlık personeli tarafından 280 bin 'den fazla Afrika vatandaşı sağlık taramasından geçirilmiştir. SAGA'ya yönelik olarak yeni Türk Hava Yolları (THY) seferleri eklenmiştir. 2000 yılından bu yana Afrika ülkelerinden 2000'i aşkın öğrenciye yüksek öğrenim bursu tahsis edilmiştir (mfa.gov.tr)

Ayrıca Türkiye'nin Devlet olarak SAGA ülkelerine yönelik kalkınma yardımları 2022 yılı itibariyle 59.723 milyon dolara tekabül etmektedir (Keskin ve diğ., 2022).

Yukarıda sözü geçen bütün bu çalışmaların sonuçları özellikle ekonomi alanında sayısal verilerle gözlemlenebilmektedir. Bunun için SAGA-Türkiye ilişkilerinde geline nokta ekonomi alanında kendini açıkça belli etmektedir. Bu çerçeveden yola çıkarak; 1998 yılından beri Türkiye'nin gündeme aldığı Afrika politikasında gelinen noktaya baktığımızda, SAGA'ya toplam ihracatı Türkiye İstatistik Kurumunun resmi internet sitesindeki verilere göre 1998 yılında 316.195 milyon dolardan, 2010 yılına gelindiğinde 2.257.898 milyar dolara ulaşmıştır. 2011 yılına gelindiğinde ise 3.3633.002 milyar dolara 2012 yılının ilk altı ayında ise 1.729.512 milyar dolara ulaşmıştır. (tuik.gov.tr). Yukarıdaki ihracat verilerinden yola çıkarsak, sadece 2010 yılından 2011 yılına kadar SAGA ülkeleri ile gerçekleştirilen toplam ihracat oranlarında yaklaşık yüzde 60'lık bir artış gözlemlenmiştir. 1998 yılı ihracat oranları ile 2011 yılı verilerini karşılaştırdığımızda ise yaklaşık olarak yüzde 1000'leri aşmış ve 11,48 kat artarak kendi rekorunu kırmıştır. Aynı şekilde Türkiye'nin SAGA'dan toplam ithalatı bu verilere göre 1998 yılında 265.160 milyon dolardan, 2010 yılına

gelindiğinde 1.725.916 milyon dolara ulaşmıştır. 2011 yılında ise bu rakam 3.424.658 milyon dolara ve 2012 yılının ilk ayında ise 973.539 ulaşmıştır (tuik.gov.tr, 29 Temmuz). Sadece 2010 ve 2011 verilerinden yola çıksak bile bir yılda SAGA ülkeleri ile olan toplam ithalat artışı yüzde 98'ler civarında olmuştur. 1998 yılından 2011 yılına geçen süre içerisinde de toplam ithalat oranları yüzde 1000'lerin üzerine çıkmış ve 12 kat artışla da yine kendi rekorunu kırmıştır. Bu veriler ışığında 1998 yılından bugüne Türkiye-SAGA ilişkilerinin ekonomik boyutunun ivme kazanarak arttığı anlaşılmaktadır. Görülen odur ki Türkiye'nin SAGA ile dış ticaret hacmi 581.355 milyon dolardan 7.057.660 milyar dolara ulaşmış ve 12 kat civarı artış göstermiştir.

SAGA ülkeleri Türkiye'nin sadece ekonomi anlamında gelişmesine potansiyel oluşturmamakta, bunun yanı sıra politik olarak da uluslararası platformda destek bulabileceği ülkeler grubu anlamına gelmektedir. Önceki bölümlerde de değinildiği üzere BM Güvenlik Konseyi üyelik seçimlerinde bunun en güzel örneği görülmüştür. Bu seçimde Afrika ülkelerinin blok halinde kullandığı oylar, söz konusu başarının en önemli faktörü olmuştur (Erol & Altın, 2012, http://www.usgam.com, 17.Haziran. 2012'de erişildi). Türkiye'nin Afrika'ya yönelik çok boyutlu politikaları ilerleyen dönemlerde de devam etmiştir. 19-21 Kasım 2014 tarihlerinde Ekvator Ginesi'nin başkenti Malabo'da İkinci Türkiye-Afrika Ortaklık Zirvesi düzenlenmiş ve burada Türkiye'nin gelecek beş yıllık süreçte Afrikalılarla birlikte gerçekleştirilecek projelerin (Bu projeler ticaret ve yatırım, barış ve güvenlik, eğitim ve kültür, gençlerin güçlendirilmesi ve teknoloji transferi, kırsal ekonomi ve tarım, enerji ve ulaştırma gibi alanları içermektedir.) takvimi oluşturulmuştur (Çavuşoğlu, 2018). Türkiye'nin Afrika ile ticaret hacmi 2019 yılı sonu itibarıyla 26,2 milyar dolara ulaşmışken Türkiye merkezli şirketlerin yürütmekte olduğu projelerin toplam

değeri yaklaşık 70 milyar dolara yaklaşmıştır5. Bütün bu yapılan ekonomik veri analizlerine göre, Afrika'ya açılım kararının alındığı yıldan günümüze SAGA ile artan bir ivmeyle gelişen ticari bağlar, planın çok güzel bir şekilde işlediğinin göstergesi niteliğindedir (Çavuşoğlu, 2021).

AFRİKADA İKLİM DEĞİŞİKLİ BAĞLAMINDA YEŞİL YÖNETİM, RİSK VE AFET YÖNETİMİ

SAGA'da Yeşil Yönetimin Önemi ve Farkındalık

Afrika'daki farklı konumları ile dikkat çeken beş ülke üzerine yapılan bir araştırmada yeşil ekonomi[6] farkındalığı araştırılmıştır. Bu çalışmaya göre yeşil ekonomi kavramının anlaşıldığını söylemek mümkün değildir. Ulusal politikalar ve stratejilerde yeşil ekonomi konusunda yer verilmekle birlikte, yeşil ekonomi ile ilgili tutarlı, yol haritaları oluşturulamamıştır. Bu çerçeveden yeşil ekonomi kapasitelerinin oluşturulması noktasında siyasi irade yeterli gözükmemektedir. Yeşil ekonominin istihdam ve büyümeye katkısı hakkında yeterli bilgi mevcut olmadığından, yeşil ekonomi konusu çoğu Afrika ülkesinde siyasi gündemde yeterli önemi kazanamamıştır. Çoğu Afrika ülkesinde hukuki düzenlemelerde çevre ile ilgili hükümler bulunmaktadır. Ancak bu konu kapsamında davalara rastlamak pek mümkün değildir. Bu durumun olası nedenleri arasında, bu tarz çevre kanunlarının nispeten yeni olması, toplumsal yararı önceleyen çevre davalarının

[5] En güncel hali ile Türk firmalarının Afrika'daki iş hacmi 92 milyar dolara ulaşmıştır (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2025).

[6] Yeşil ekonomi, düşük karbon emisyonun olduğu, kaynakların verimli kullanıldığı bir ekonomidir. Yeşil bir ekonomide bir taraftan istihdam olanakları ve gelir artışı olurken, karbon emisyonlarını ve kirliliği azaltan önlemler uygulanır. Böyle bir ekonomide, enerji ve kaynak verimliliğini artıran ve biyoçeşitlilik koruyan ve ekosistem kaybını engelleyen kamu ve özel yatırımları ile ekonomik faaliyetlere sağlanır (UNEP). Yeşil yönetim, yeşil ekonominin işlevsel hale gelmesinin en temel yöntemlerinden birdir (Çelen, 2025: 10).

yetersizliği veya yargının bu tür davalara alışkın olmaması olabileceği gibi ayrıca Afrika ülkelerinde çevre konusunda hukuki görevleri yerine getirecek mekanizmaların kurulamamış olmasından kaynaklanıyor olabilir (Bruch, Coker, & VanArsdale, 2001: 18). Çevresel yönetişimi sadece hukuki olarak değerlendirmek doğru değildir. Bu konuda, sürdürülebilirliğe ulaşmanın yolu bu konuda uygulamalarla ilgili siyasi çevre politika tasarımları ile gerçekleşebilmektedir. Bu konunun bağlamları siyasi, sosyal ve ekonomik, çevre ve ekosistemlerin alt kümeleri olarak anlaşılmalı ve yönetilmelidir. Dolayısıyla bu konu sadece hükümetleri değil, aynı zamanda işletmeleri ve sivil toplumu da içermektedir. Bu nedenle Afrika'da yeşil yönetimini de bünyesinde taşıyan çevresel yönetişimin Avrupa veya Kuzey Amerika'daki kadar başarılı olduğunu söylemek mümkün değildir (Amollo, 2011)

1972 yılında Birleşmiş Milletler Çevre Programı (UNEP)'in öncülüğünde Çevre Hukuku veya Yönetişiminin geliştirilmesi yönünde devletleri yönlendirmesinden sonra Afrika kıtasında da çevre sorunlarını odağına alan sivil toplum kuruluşlarının (STK'lar) sayısı artmıştır. Bu tür STK'lar çevre farkındalığı ve savunuculuğu yanı sıra iş dünyası ile de iş birliği içindedir (Amollo, 2011).

Yukarıdaki adı geçen BM'in düzenlediği "Sendai Afet Risk Azaltma Çerçevesi 2015 – 2030" içerisinde de özellikle Afrika ile ilgili bölümler bulunmaktadır. Burada, Afrika ülkelerinin altyapı, sağlık ve geçim kaynaklarının gereken düzeyde güçlü olmadığı vurgulanmıştır. Afrika ülkelerinin aynı zamanda da bunları daha da zayıflatabilecek olan afetler ve artan risklerle karşı karşıya bulunduğu da belirtilmiştir. Dolayısıyla bu bölgede afet risklerinin önlenmesi ve azaltılması için ekonomik, sosyal, çevresel, kurumsal alanlarda çok yönlü ve kapsayıcı tedbirlerin alınması zorunluluğuna değinilmiştir. Diğer yandan afetlere hazırlık, afet sırasında müdahale ve sonrasında iyileşme kapasitesinin güçlendirilmesi ve toplumsal direncin artırılması noktasında da dikkatler çekilmiş, özellikle

Afrika ülkeleri ve diğer kırılgan gelişmekte olan ülkelerin, afetler konusunda uygulama kapasitesinin artırılması için uluslararası iş birliği ve finansman ve diğer türlü destek mekanizmalarının sağlanmasına acil ve gerekli bir adım olarak işaret edilmiştir (UNISDR, 2015).

Bir buçuk milyar nüfusa sahip Afrika Kıtası küresel sera gazı salınımına en az sebep olan bölge olmasına rağmen, ne yazık ki iklim değişikliğinin en sert sonuçları ile karşılaşmaktadır (Abdallah, 2025). Aşağıdaki grafikte 6 veri setinden alınarak oluşturulmuş yıllık sıcaklık artışları görülmektedir.

Grafik 2. 1991-2020 arası Afrika'daki yıllık sıcaklık artışları.

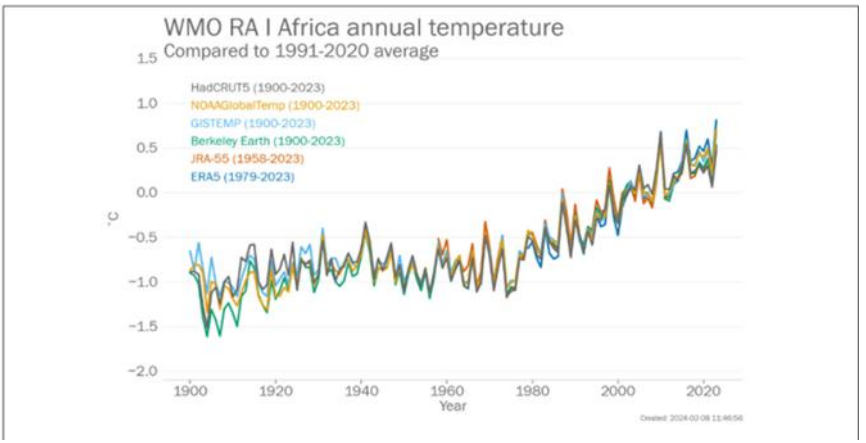

Kaynak: (WMO, 2024)

İklim değişikliği ile ilgili yapılan yeni bir araştırmaya göre: Küresel ısınma artışının 2°C'ye ulaşması halinde, Afrika kıtasında iklimsel değişmelerden kaynaklı gıda güvensizliği riski ciddi boyutlara varabilecektir. Bu durumda bölgede yetersiz beslenme, mikro besin eksikliklerinin artması gibi sorunlara yol açacaktır. Bu durum ise Afrika'daki fakirleşmenin derinleşmesi anlamına gelmektedir. Ayrıca İklim değişikliği bazı bölgelerde su sıkıntısına neden olurken bazı bölgelerde de sellere neden olabilmektedir. Dolayısıyla bu nedenle oluşabilecek şiddetli kuraklıklar ve sellerin de gıda güvenliğe tehdit oluşturduğu görülmektedir. Diğer yandan

iklim değişiklikleri bölgede toplu göçlere de neden olabilecektir (Adom, 2024:2-3).

Afrika kıtasının karşı karşıya olduğu çevresel zorluklar sadece iklim değişikliği ile ilgili değildir. Hızlı kentleşme ve kaynak tükenmesi gibi sorunlar da kıtanın sosyo-ekonomik istikrarına tehdit oluşturabilecek kadar kritik bir öneme sahiptir. Dolayısıyla bu tür sorunların tamamı, güçlendirilmiş çevre odaklı yönetim (yeşil politikalar) konusunu gündeme getirmektedir. Yapılan bir saha araştırmasında katılımcılarda Afrika'da hükümetlerin, iklim değişikliği konusu ile gerektiği kadar ilgilendiği konusunda fikir birliği bulunmaktadır. Ancak bölgede yetersiz altyapıdan kaynaklı kaynakların etkili yönetimi mümkün olamamaktadır. Bu çerçeveden, uluslararası destek ve iş birliği ağlarının, kıtanın korunması faaliyetlerinin etkin biçimde yürütülmesinde belirleyici bir rol alabileceğini söylemek mümkündür. Ancak siyasal istikrarsızlık ve yaygın yolsuzluk, kamu yönetiminin etkinliğini ciddi biçimde aşındırmaktadır. Ancak iklim değişikliğinin hızlandırıcı etkisi ise söz konusu sorunları ağırlaştırmakta ve acil politika müdahalelerini gerekli kılmaktadır (Sunday & Muhammed, 2025).

Yeşil Yönetim, Risk Yönetimi ve Afet Yönetimi Bağlamında SAGA

Yukarıdaki bölümde de değinildiği üzere iklim değişikliğinin doğaya ve insanlara yaygın olumsuz etkileri bulunmaktadır. Bu etkiler aynı zamanda gıda ve su güvenliğini de azaltarak Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerine ulaşma çabalarını da sekteye uğratmıştır. Bu nedenle küresel ısınma 50 yılda küresel ekonomik büyümeyi de olumsuz etkilemiştir. Ancak bazı kalkınma ve uyum çabaları kırılganlığı azaltmıştır. Orta ve uzun vadede doğa ve insan sistemleri için güncel halinden çok daha fazla risk getirmektedir. Dolayısıyla bu risklerin büyüklüğü dikkate alındığında kısa vadede küresel ısınmayı azaltmaya ve çevresel uyuma yönelik faaliyetler

önem kazanmaktadır (Pörtner ve diğ., 2022). Bu bağlamda sürdürülebilir bir kalkınma için çevre korumayı önceleyen doğal kaynakların bilinçli kullanımını kendine hedef edinmiş yeşil yönetimi merkezine alan bir ekonomik sistem (Yücel, 2008: 332: Işık & Çelik, 2022: 814), özellikle iklim değişikliğinin negatif etkilerinden en fazla etkilenen Afrika bölgesi için önemli gözükmektedir. Bir başka açıdan da Afrika kıtası, lityum, kobalt (Dünyadaki kobalt rezervlerinin yaklaşık yüzde 55'i SAGA'dadır.), platin (Güney Afrika, dünya platin rezervlerinin yaklaşık yüzde 95'ine sahip olmasıyla dikkat çekmektedir.) ve uranyum gibi kritik madenlerin önemli bir bölümünü barındırmaktadır.

Yenilenebilir enerji teknolojileri ve modern sanayinin temel girdileri arasında yer alan bu madenler, otomotivden elektroniğe ve sağlık sektörüne kadar geniş bir kullanım alanına sahiptir. Bu bağlamda SAGA küresel enerji dönüşümü ve sürdürülebilir teknolojilerin gelişiminde dünyada kritik bir konumdadır (Demirtaş, 2024).

Son yıllarda gözlemlenen iklim değişikliği ile birlikte, doğal kaynaklara ve gıdaya erişim zorlukları ve meydana gelen olumsuz çevresel koşulları neticesinde meydana gelen doğal afetler ve buna bağlı olarak ortaya çıkan krizler göstermektedir ki zaten var olan mevcut risk düzeyleri daha karmaşık daha karmaşık bir hale gelebilmektedir. Bu bağlamda çevrenin korunması anlamında yeşil yönetim anlayışı önemini korurken, potansiyel krizlerin yol açabileceği risklerin azaltılması için başarılı bir risk yönetimi de gerekmektedir (Hıdıroğlu, 2021). ESG'yi bir yönü ile yeşil yönetimin temel unsurlarından biri olarak değerlendirmek mümkündür. ESG yönetimi, şirketlerin kendi kapsamındaki risklerini tanımlayarak, bu risklerin sonuçlarını en aza indirebilmek için yol haritası hazırlamalarını sağlamaktadır. ESG kapsamında çevresel, sosyal ve yönetişim riskleri olarak üç temel risk çeşidi belirlenmiştir (Greenix, 2024).

Sosyal ve çevresel riskler, genellikle uzun vadede ortaya çıkmakta ve çoğunlukla da işletmelerin doğrudan kontrol edemedikleri bir alanda gelişmektedir. Dolayısıyla şirketleri de derinden etkileyebilmektedir. Böylesi risklerin etkin yönetimi, kısa vadeli ve geçici çözümler yerine uzun vadeli kapasite geliştirmeye ve sürdürülebilir yatırım kararlarına bağlıdır. Böylesi kararlar da risk yönetimini daha etkin bir biçimde uygulamalarını mümkün kılmaktadır (Hıdıroğlu, 2021). SAGA' yı tehdit eden iklim kaynaklı afetlere karşı dirençli hale getirilmesi için acil politik adımlara ihtiyaç duyulmaktadır. İklim kaynaklı afetler bölgedeki ekonomik beklentilere zarar vermektedir (Pondi ve diğ, 2022).

Grafik. 3. bölgesel olarak ekolojik tehdit skoru

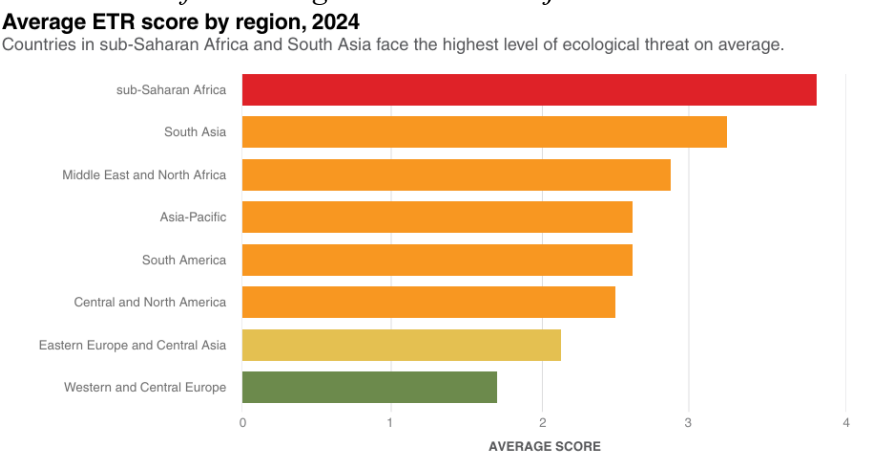

Kaynak: (Institute for Economics & Peace, 2025).

2019 ve 2024 yılları arasında dünyadaki ekolojik tehditler yüzde 0,8 artmıştır. Yukarıdaki grafikte de görüleceği üzere Afrika en riskli bölge olarak dikkat çekmektedir. Dünyada en çok ekolojik tehdit altında olan ülke Nijer olup ikinci sırada Burundi daha sonra ise Afganistan, Uganda ve Demokratik Kongo Cumhuriyeti bu sırayı takip etmektedir. (Diğer ülkeler için bakınız tablo.) (Institute for Economics & Peace, 2025).

Tablo 2. En yüksek ekolojik riske sahip ülkeler ve nüfusları

Countries with the highest overall ETR scores, 2024

Nine of the ten countries with the worst overall ETR scores were in sub-Saharan Africa.

Country	Region	2024 Score	Population in 2025
Niger	Sub-Saharan Africa	4.42	25,835,933
Burundi	Sub-Saharan Africa	4.271	11,917,637
Afghanistan	South Asia	4.228	46,403,108
Uganda	Sub-Saharan Africa	4.225	52,288,952
Democratic Republic of the Congo	Sub-Saharan Africa	4.211	96,266,368
Ethiopia	Sub-Saharan Africa	4.194	113,573,763
Somalia	Sub-Saharan Africa	4.16	11,579,394
Mali	Sub-Saharan Africa	4.143	23,096,234
Liberia	Sub-Saharan Africa	4.129	6,396,520
Nigeria	Sub-Saharan Africa	4.112	224,971,672

Kaynak: (Institute for Economics & Peace, 2025)

Yukarıdaki veriler de göstermektedir ki son derece kalabalık insan topluluklarının yerleşim bölgeleri olan SAGA bölgesi ekolojik tehditlerle karşı karşıyadır. Bu nedenle afet yönetimi bağlamında risk yönetimi konusu hem bölgedeki devlet kurumlarını hem yerli yabancı STK'ları hem de bu bölgede iş yapan ve yapacak olan şirketleri yakından ilgilendirmektedir.

Afetler ve kalkınma yeni bir bilgi değildir. Artan afet riskleri ile birlikte Afrika'daki her ülke için sürdürülebilir kalkınmaya ulaşmak kritik bir öneme sahiptir. Afetler, bölgede zaten zor elde edilmiş kalkınma kazanımlarını geriye götürebilmekte ve sürdürülebilirliği olamayan kalkınma çabaları ile ortaya çıkarak toplumların ve sermaye varlıklarının risklerini ve kırılganlıklarını artırmaktadır (Ajisafe & Ajide, 2015). Dünya genelinde meydana gelen felaketlerin sadece beşte biri Afrika'da meydana gelirken, bu felaketlerden kaynaklı ölümlerin yüzde 60'ı Afrika'da gerçekleşmiştir (Loretti & Tegegn, 1996). Bu durum Afrika'da afet yönetimini akla getirmektedir. Ancak SAGA'nın yukarıdaki nedenlerden kaynaklı hassas yapısı ile başa çıkmak, için direnç oluşturması gerekmektedir. Çünkü bölgenin geleceğinin zorlu olacağı açıkça görülmekte ve sadece ekolojik veya ekonomik tehditlerin azaltılması yeterli gelmemektedir. Direnç oluşturma süreci, toplumsal yapının tüm bileşenlerini kapsayan ve ekolojik değişim, sürdürülebilir kalkınma, insan güvenliği ve küresel eylem,

gibi konuları da bünyesine alan bir süreçtir. Güçlü bir direnç oluşturacak, böylesi zorlu bir sürecin ise dünya çapında hükümetler, uluslararası kuruluşlar ve bağışçıların ortak bir anlayış geliştirmesi ile inşa edilmesi mümkün görünmektedir (Pondi ve diğ., 2022). SAGA bölgesinin hassas olduğu en önemli iklimsel afet türleri, kuraklık, sel ve fırtınalardır. Zaten kırılgan bir yapıya sahip olan bölgeyi daha da kötüleştirmektedir (Minko, 2025). Bu bağlamda dirençli afet yönetimi için yapılabilecek olan tedbirler de mümkündür.

Kuraklık için önerilebilecek en önemli hedef toplumun elektriğe ve finansmana erişiminin arttırılmasıdır. Elektrik, sulama ve pompalama sitemleri için kritik öneme sahiptir. Hükümetlerin bu noktada kamu yatırımlarını arttırmaları gerekmektedir. Diğer yandan elektrik üretiminin de jeotermal, güneş ve rüzgâr enerjilerinden yapılması da iklim değişikliğinin kötü etkilerinden kaçınma adına önemlidir. Toplumun gelirlerinin arttırılması da sulama sistemleri gibi maliyetli tedbirler açısından önemlidir. Fırtına ve sel gibi felaketlerde önleyici tedbirler için toplumun eğitim seviyesinin yükseltilmesi, evlerin ve ürünlerin güvenliği için daha sağlam malzemelere erişebilme ve afet sonrası onarım ve sağlıkla ilgili çalışmaların iyileştirilmesi önem kazanmaktadır (Pondi ve diğ., 2022).

Bu durumun farkında olan Afrika Birliği üye devletleri başkanları 8-10 Eylül 2025 tarihinde, Etiyopya'nın Addis Ababa kentinde ikinci Afrika İklim Zirvesi için bir araya gelmişlerdir. Burada Afrika'nın iklim değişikliğinin kurbanı değil yenilikçi, sürdürülebilir ve kapsayıcı çözümler geliştirebilen bir konumda olması gerektiği vurgulanmıştır. Ayrıca Afrika'nın dayanıklı ve yeşil kalkınması hedefinde iklim çözümleri ve finansmanı hedefleyen yeni bir Afrika vizyonu oluşturulması gerektiği, İklim değişikliğini önlemek amacıyla gereken finansal açığı kapatmak için daha güçlü

uluslararası taahhütler ve ortaklıklar geliştirilmesi gerektiği üzerine mutabık kalınmıştır (African Union, 2025).

YEŞİL TEORİ BAĞLAMINDA TÜRKİYE'NİN AFRİKA POLİTİKASI: Devlet Kurumları, İşletmeler ve STK'lar Üzerinden Bir Yumuşak Güç Değerlendirmesi

Yukarıdaki bölümlerde Sahra Güneyi Afrika'sının özellikle küresel değişim kaynaklı uğramış olduğu zararlar ve bunlardan kaynaklı olası riskler çeşitli verilerle ele alınmıştır. Bu verilerden de görüldüğü üzere SAGA bölgesi karbon salınımının en az olduğu bölgelerden biri olmasına rağmen küresel ısınma ve dolayısıyla iklim değişikliğinden de en fazla etkilenen bir bölge olarak dikkat çekmektedir. Bu nedenle çalışmamızın ana kavramlarından olan yeşil yönetim, risk yönetimi ve afet yönetimi uygulamaları bölgede önem arz etmektedir. Zaten bölgedeki yöneticilerin konu hakkındaki farkındalığı da Afrika Birliği zirvesinde alınan kararlarda açıkça gözükmektedir.

Türkiye'nin Afrika ile olan ilişkileri çok boyutlu bir dış politika izleyerek devam etmektedir. Bu çok boyutlu bağlamlar öğrenci değişim programlarından kalkınma yardımlarına kadar geniş bir yelpazede gerçekleşmektedir. Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı'nın resmî Web sitesinde Türkiye'nin Afrika ülkeleriyle olan ilişkilerinde, ülkesinin tarihi toplumsal, siyasal ve kültürel birikimini de yanına alarak, sahip olduğu kaynaklarla "Afrika'nın sorunlarına Afrikalı çözümler" üretme ilkesini benimsemiş olduğunu ifade etmektedir. Ayrıca Afrika Ortaklık Politikası kapsamında hem kamu kurumlarının hem özel sektör ve STK'ların da faaliyetlerini içine alan bütüncül bir bakış açısıyla, Türkiye, barış ve istikrarının güçlendirilmesinde, ekonomik ve sosyal kalkınmasının desteklenmesinde Afrika ülkelerine katkı sunmayı hedeflemektedir. Bunu yaparken de Kıta ile ikili ilişkilerin eşit ortaklık ve karşılıklı çıkarlar temelinde geliştirilmesini amaçlamaktadır. Bu bağlamda 2002 yılında sadece 12 adet olan Türkiye'nin Büyükelçilik sayısı

2022'de 44'e ulaşmıştır. Buna mukabil Ankara'daki Afrika Büyükelçilikleri 2008'de 10 adet iken 38 adete çıkmıştır. Türkiye'nin SAGA'ya yönelik faaliyetleri bunlarla sınırlı kalmamış TİKA, AFAD, Yunus Emre Enstitüsü, Maarif Vakfı, Türkiye Diyanet Vakfı, Anadolu Ajansı, Türk Hava Yolları gibi kurumların bölgeye olan ilgisi ile çok boyutlu bir yön kazanmıştır. Bunlara ek olarak Türkiye Cumhuriyeti Sağlık Bakanlığı, Kızılay ve TİKA ile birlikte çeşitli STK'lar aracılığıyla Afrika halklarıyla dayanışma temelinde insani ve kalkınma yardımları sürdürülmektedir. Ayrıca Türkiye, 1992 yılından buyana 15.000'i aşkın Afrikalı öğrenciye lisans, lisansüstü ve doktora düzeylerinde burs imkânı sağlamıştır. 1992'den beri Türkiye Dışişleri Bakanlığı tarafından düzenlenen, 'Uluslararası Genç Diplomatlar Eğitim Programı'na Afrika ülkelerinden 249 diplomat katılmış, yine benzer şekilde diplomasi, arşiv ve haberleşme alanlarında eğitimler düzenlenmiştir (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2022).

Son dönemde hem devletlerin hem de devlet dışı aktörlerin Afrika'ya, artan ilgisiyle zirve diplomasileri de ön plana çıkmaktadır. Bu bağlamda Türkiye de, Afrika ülkeleri ile ilk zirvesini 2008 yılında gerçekleştirmiştir. Bu tür zirvelerin Afrika ülkeleri açısından pek çok kazanımları olmaktadır: Ekonomik açıdan; yeni fırsatların doğması, siyasi olarak; dış ilişkilerde bağımsızlaşma, çok yönlü iş birliği sayesinde geleneksel aktörlere olan bağımlılıklarının görece azalması, Kültürel yönden; çok kültürlü yapıda olan Afrika'nın birlikte hareket edebilmesine kapı aralaması ve bölgenin kültürel zenginliğinin görünür kılınmasına katkı sağlamaktadır (Kurt, 2021).

Uluslararası ilişkiler disiplini içerisindeki yeşil teori kapsamında yukarıdaki konular değerlendirildiğinde zaten çevresel riskler, kritik bölgeler ve sürdürülebilir kalkınma konularını odağına almış bulunduğu için yeşil yönetimden sürdürülebilirliği, risk yönetiminden afet yönetimine kadar bunların tamamı yeşil teorinin

kapsamı içerisinde yer almaktadır. Türkiye'nin Afrika'ya yönelik politikalarında çevre odaklı yaklaşımları, Türk STK'ların afet zamanlarında verdiği destekler ve çevresel güvenlikle ilgili çabaları yeşil teoriyi destekleyen yaklaşımlar olarak dikkat çekmektedir. Kıta'nın çevresel sorunlar kaynaklı zorlukları ve bölge yöneticilerinin bu konudaki hassasiyetleri göz önüne alındığında böylesi çabalarının da Türkiye'nin yumuşak güç anlamında becerilerine katkı sağladığı açıkça görülmektedir. Ayrıca çevreci hassasiyetler bu bölgede iş yapacak olan Türk firmalarının da azami önem göstermesi kritik bir özellik olarak da dikkat çekmektedir. Bu firmaların yeşil yönetim yaklaşımları Türkiye'nin imajına katkı sağlayabilecek açılımlar getirebilecektir.

Son söz de Türkiye'nin SAGA politikalarında yumuşak güç olarak ağırlığının artması adına, çevreci politikalara öncelik vermesi, bölgede faaliyet gösteren STK'lar ve devlet kurumları aracılığıyla afet öncesi bilinçlenme ve afetlere direnç gösterme adına Afrika toplumların eğitimi gibi konulara da yer verilmelidir. Ayrıca STK'lar tarafından yapılan desteklerde sadece afet sonrası yardımların yanı sıra, afet öncesi önlemlerle ilgili finansman hibelerine de önem verilmesi önemli gözükmektedir.

Ayrıca çevre güvenliğindeki bozulmalar zaman zaman çatışmalara yol açabilmektedir. Özellikle Afrika'nın önemli bir bölümünde çevresel nedenli çatışmalar için bir potansiyel vardır. Diğer yandan çevresel bozulmalar insanların göç etme sebeplerinden biridir ve Dünya'da çevresel mültecilerin sayısının çoğu SAGA'dan olmak üzere 10 milyon civarında olduğu tahmin edilmektedir (Whyth, 2001). Dolayısıyla sadece Türkiye'nin yumuşak gücü değil dünya barışı açısından da bölge kritik bir konumda olduğu için hem özel önemi hakketmektedir.

Kaynakça

Abdallah, I. (2025). Afrika'da Artan İklim Tehditleri ve İkinci Afrika İklim Zirvesi'nden Çıkan Yol. *AKEM*.

Adom, P. K. (2024). *Socioeconomic Impact of Climate Change in Developing Countries in the Next Decades: A Review.* Center for Global Developmant, WORKING PAPER 681.

Afrika'nın ekonomik görünüm raporu açıklandı.(2011). *Afrika Gündemi Dergisi,* http://bultenler.ankara.edu.tr, 25.06.2012 tarihinde erişildi

African Union. (2025). *Afrıcan Leaders Addıs Ababa Declaratıon On Clımate Change And Call To Actıon.* https://au.int/sites/default/files/pressreleases/45673-pr-Climate_Change_Declaration.pdf adresinden alındı

Ajisafe, R. A., & Ajide, F. (2015). Disaster management and sustainable development in some selected African countries. *OAU Working paper series,IDOAUFSS16-061*.

Akçadağ, E. (2012). *Türk Kamu Diplomasisi ve Fransız Kamuoyu.* http://www.bilgesam.org/tr, 05. 06. 2012 tarihinde erişildi

Akgün, İ. (2023). *Afet Yönetimi, Risk Yönetimi ve İş Sürekliliği Raporu.* Ankara: UNDP Türkiye.

Alkanlı, N. (2007). Hükümet dışı kuruluşlar ve sivil toplum örgütleri. H. Çakmak (ed.), Uluslararası ilişkiler "giriş, kavram ve teoriler" (ss. 97–101) İçinde. Ankara: Barış Kitabevi LTD.ŞTİ.

Amollo, C. A. (2011). Environmental Governance in Africa. https://www.connect4climate.org/learn/article/environmental-governance-in-africa adresinden alındı

Arı, T.(2009). A*merika'da siyasal yapı lobiler ve dış politika: Türk, Yunan, Ermeni, İsrail ve Arap lobilerinin ABD'nin dış politikasına etkileri* (4.Baskı). Bursa: MKM Yayıncılık

Arı, T. (2010). *Uluslararası ilişkiler teorileri: çatışma, hegemonya, işbirliği* (6. Baskı). Bursa: MKM Yayıncılık

Avcı, M ve Danışman, A. (2003). *Türkiye'de Birliklerin Karar Alma Sürecine* E*tkileri Üzerine Bir İnceleme*. http://www.mevzuatdergisi.com, 10.06.2012 tarihinde erişildi.

Aydın, M. (1996). Uluslararası ilişkilerde yaklaşım, teori ve analiz. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 51, 71-114

Banerjee, S. B. (2001). Managerial perceptions of corporate environmentalism: interpretations from industry and strategic implications for organizations. *Journal of Management Studies, 38*(4), s. 473-602.

Baklacıoğlu, N. Ö. (tarih yok). Yeşil Teori. https://ansiklopedi.tubitak.gov.tr/ansiklopedi/yesil_teori_uluslararasi_iliskiler adresinden alındı

Bal, İ. (2009). T*ürk Dış Politikasında Süreklilik ve Değişim*. http://www.tbbd.org, 09.02.2012 tarihinde erişildi

Balcıoğlu, Y. S. (2023). Green Management And Innovatıon Performance: A Lıterature Revıew. *Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 16*(2), s. 1-15.

Bedük, A., Usta,S. ve Kocaoğlu,M. (2006). Avrupa birliği'ne giriş sürecinde türkiye'de sivil toplum kuruluşları ve demokratikleşme sürecindeki misyonları. Selçuk Üniversitesi Karaman İ.İ.B.F Dergisi, 10, 52–65

Belge, M. (2003). Sivil Toplum Nedir? http://stk.bilgi.edu.tr, 16.04.2012 tarihinde erişildi

Bostanoğlu, B. ve Okur, M.A. (2009). *Uluslararası ilişkilerde Eleştirel Kuram: Hegemonya-Medeniyetler ve Robert W. Cox.* (2. Baskı). Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.

Bruch, C., Coker, W., & VanArsdale, C. (2001). Breathing Life in to Fundamental Principles: Implementing Constitutional Environmental Protections in Africa. J. C. Ribot, & P. Veit içinde, *Environmental Governance in Africa* (s. 1-46). Washington: World Resources Institute.

Burke, A. ve diğ. (2016). Planet Politics: A Manifesto Sonundan Bir Manifesto. *Millennium: Journal of International Studies, 44*(3), s. 499-523.

Chandhoke, N. (2007).*Development in practice*. Taylor&Francis Group.

Çaha, Ö. (2006). *İş dünyası ve sivil toplum.* İstanbul: Türkiye İş adamları ve Sanayiciler konfederasyonu Araştırma ve İnceleme Dizisi

Çavuşoğlu, M. (2018). 2018 Yılına Girerken Girişimci ve İnsani Dış Politikamız. Ocak 04, 2026 tarihinde https://www.mfa.gov.tr/site_media/html/2018-yilina-girerken-girisimci-ve-insani-dis-politikamiz.pdf adresinden alındı

Çavuşoğlu, M. (2021). 2021 Yılına Girerken Girişimci ve İnsani Dış Politikamız. Ocak 04, 2026 tarihinde https://www.mfa.gov.tr/site_media/html/2021-yilina-girerken-girisimci-ve-insani-dis-politikamiz.pdf adresinden alındı

Çelen, A. İ. (2025). Yeşil Ekonomide Yeşil Yönetim ve İşletmelerde Yönetime Katılma Yaklaşımları: Almanya Örneği. M. Altıntaş içinde, *Küresel Dönüşüm Çağında Yönetim ve Organizasyon.*

Çavuşoğlu, M. (2018). 2018 Yılına Girerken Girişimci ve İnsani Dış Politikamız. Ocak 04, 2026 tarihinde https://www.mfa.gov.tr/site_media/html/2018-yilina-girerken-girisimci-ve-insani-dis-politikamiz.pdf adresinden alındı

Çavuşoğlu, M. (2021). 2021 Yılına Girerken Girişimci ve İnsani Dış Politikamız. Ocak 04, 2026 tarihinde https://www.mfa.gov.tr/site_media/html/2021-yilina-girerken-girisimci-ve-insani-dis-politikamiz.pdf adresinden alındı

Çetin, S. P. (2024). Yeşil Yönetim Kavramının Web Of Science Veri Tabanına Dayalı Bibliyometrik Analizi. *İşletme, 5*(2), s. 233-263.

Çomak, İ. (2011). *Türkiye'nin Afrika politikası ve sağlık sektöründe çalışan Türk STK'ların TİKA'nın desteğinde Afrika'da yürüttüğü faaliyetlerin bu politikaya etkisi.* Avrasya Etüdleri Dergisi, 40,201-222

Davudoğlu, A.(2004). *Stratejik derinlik Türkiye'nin uluslararası konumu.* (18. Baskı). İstanbul: Küre Yayınları

Demirtaş, T. (2024). Küresel Güney'in Geleceğinde Afrika. *Kriter*(96).

Dionne, G. (2013). Risk Management: History, Definition, and Critique. *Risk Management and Insurance Review , 16*(2), s. 147-166.

Dyer, H. (2001). Environmental security and international relations: the case for enclosure. *Review of International Studies*(27), s. 441–450.

Eckersley, R., & Corry, O. (2024). International Relations, the Environment, and Green Theory . M. K. T. Dunne içinde, *International Relations Theories: Discipline and Diversity* . Oxford University Press.

Eckersley, R. (2004). *Book cover for The Green State: Rethinking Democracy and Sovereignty.* MIT Press.

Erol M.S. & Altın A.S. (2012). *Türk Dış Politikasında Afrika: Osmanlı Mirası Üzerine Ortak Gelecek- Etkinlik Arayışları*. http://www.usgam.com, 17.06. 2012 tarihinde erişildi).

Erözden, O.(1998). STK'lar ve hukuki çerçevede yenilik talepleri üzerine notlar. T. Ulaş (ed.), *Merhaba sivil toplum,* (ss.13–22) İçinde. Helsinki Yurttaşlar Derneği Dizisi.

Fidan, Y. (2013). YÖNETİMDEN YÖNETİŞİME: KAVRAMSAL BİR BAKIŞ. *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*(1).

Finans Klup 1986. (2023). Türkiye'de Sivil Toplum Ekosistemi ve Gönüllülük. https://finanskulup.org.tr/toplum/564/turkiyede-sivil-toplum-ekosistemi-ve-

gonulluluk/#:~:text=Dernekler%20Dairesi%20Ba%C5%9Fkanl%C4%B1%C4%9F%C4%B1%20ve%20Vak%C4%B1flar,lar%C4%B1n%20say%C4%B1s%C4%B1%20ise%20150'dir. adresinden alındı

Giyik, C. (2016). Van Depremi Örneği Deprem Sonrası İskan Politikaları. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi İİBK Kamu Yönetimi Yüksek Lisans Tezi*.

Gözen, R. (2006). T*ürk dış politikası barış vizyonu*. Ankara: Palme Yayıncılık.

Gözen, R. (2009). İ*mparatorluktan küresel aktörlüğe Türkiye'nin dış Politikası.* Ankara: Palme Yayıncılık.

Gökçe, O., & Tetik, Ç. (2012). Teoride ve Pratikte Afet Sonrası İyileştirme Çalışmaları. Ankara. https://www.afad.gov.tr/kurumlar/afad.gov.tr/3479/xfiles/afet_sonrasi_iyilestirme_calismalari-1.pdf adresinden alındı

Gökulu, G. ve Sarı. Ö. (2008). Sivil toplum kuruluşlarının siyasetteki İşlevleri: kadın adayları destekleme ve eğitme derneği örneği. Coşkun, H. , Dönmez, R. ,Enneli, P. , Kasım, K. , Kotil, E. , Yaman, A. , Yücetürk, E. (Eds.), *Türkiye'de Siyasetin Dinamikleri Sempozyumu*, (ss.115–118) İçinde. Bolu: AİBÜ Araştırma ve Geliştirme Vakfı Yayınları

Greenix. (2024). ESG Uyum ve Risk Yönetimi. Ocak 09, 2026 tarihinde https://greenix.com.tr/blog/esg-uyum-ve-risk-yonetimi adresinden alındı

Güleryüz, N. (2007). *Avrupa birliği müzakere sürecinde sivil toplum kuruluşları ve vakıfların rolü ve önemi.* (1.Baskı). Kadir Has Üniversitesi Yayınları

Gülmez, D. B., & Dikmen, B. (2023). Gezegensel Siyaset Manifestosunun Ardından Yeşil Teorinin Uluslararası İlişkilerdeki Konumu. *Uluslararası İlişkiler, 19*(76), s. 19-38.

Hasgüler, M. ve Uludağ M.B. (2005). *Devletlerarası ve hükümetler dışı uluslararası örgütler* (2.Baskı). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım

Hazar, N. (2003). *Küreselleşme sürecinde Afrika ve Türkiye-Afrika ilişkileri.* Ankara: Yeni Türkiye Yayınları.

Hıdıroğlu, D. (2021). Yeşil Yönetim Ve Sürdürülebilirlik: Risk . V. Durmaz İçinde, *Sürdürülebilirlik İçin Akademik Araştırmalar Iıı* (s. 3-20). İstanbul: Artikel Akademi .

Institute for Economics & Peace. (2025). Ecological Threat Report 2025: Analysing ecological threats. Sdyney.

Işık, M., & Çelik, D. (2022). Yeşil Yönetim Anlayışının Sürdürülebilirlik Ve Kurumsal Sosyal Sorumluluk İle İlişkisinin Değerlendirilmesi. S. Sönmez içinde, *Sosyal, Beşeri ve İdari Bilimler Alanında Yeni Trendler II* (s. 800-819). Duvar Yayınlar.

Kalın, İ. (2010). *Türk Dış Politikası ve Kamu Diplomasisi*. http://kdk.gov.tr, 28.05. 2012 tarihinde erişildi

Kahraman, S. (2021). Afet Yönetim Döngüsündeki Ana Terimler. *Avrasya Terim Dergisi, 9*(3), s. 7-14.

Karabulut, E. (2004). İşletmelerde Yeşil Yönetim Uygulamalarının İşletme Başarısına Katkısını İncelemeye Yönelik Bir Araştırma. *İ.Ü. İşletme Fakültesi Dergisi, 33*(1), s. 51-68.

Kaya, S. (2008). Uluslararası ilişkilerde Konstrüktivist yaklaşımlar, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 63(3), 83-111.

Kenyan foreign minister lauds Turkey's diligent role in Somalia. http://www.raxanreeb.com, 19.12.2011 tarihinde erişildi

Keohane, R., & Nye, J. (2012). Power and Interdependence. Boston, MA: Longman.

Keyman, F. (2000). Eleştirel düşünce: iletişim, hegemonya, kimlik/fark. A. Alp (ed.), *Devlet, sistem ve kimlik: uluslararası ilişkilerde temel yaklaşımlar* (ss.230) İçinde. İletişim Yayınları

Keyman, F. (2010). *Avrupa'da ve Türkiye'de sivil toplum.* http://www.stgm.org.tr, 06.04.2012 tarihinde erişildi

Kışlalı, A.T. (1990). *Siyaset bilimi* (2.Baskı). Ankara: İmge Kitabevi Yayınları

Little, R. (1999). Historiography and International Relations, *Review of International Studies*, 25, 291-299.

Loretti, A., & Tegegn, Y. (1996). Disasters in Africa: old and new hazards and growing. *World Health Stat Q, 49*(3-4), s. 179-84.

Mansfield, Z. (2012). (D. Canyurt, Röportaj Yapan)

Mcsweeney, B. (1999). *Security, identity and interests: A sociology of international relations*, Cambridge: Cambridge University Press.

Minko, A. E. (2025). *Adaptation Efforts May Reduce Harms amid Significant Climate-Linked Displacement in Sub-Saharan Africa.* Ocak 09, 2026 tarihinde MPI: https://www.migrationpolicy.org/article/climate-adaptation-displacement-africa#:~:text=Sub%2DSaharan%20Africa%20is%20particularly,displacement%20both%20internally%20and%20internationally. adresinden alındı

NARTER&PARTNERS. (2023). ESG Kavramı: Çevre, Sosyal ve Yönetişim. Ocak 09, 2026 tarihinde https://www.narterlaw.com/esg-kavrami-cevre-sosyal-ve-yonetisim/#:~:text=ESG%2C%20yani%20%C3%87evresel%2C%20Sosyal%20ve,sorumlulu%C4%9Fu%20ve%20iyi%20y%C3%B6neti%C5%9Fimi%20i%C3%A7erir. adresinden alındı

Ncube, M.(2012). *50 Yers Of Reporting Africa*. http://www.africa-confidential.com,17.12.2011 tarihinde erişildi.

Nilgün, S. (1999). SAĞLIK HİZMETLERİNDE AFET YÖNETİMİ. *Deprem Araştırma Bülteni*.

Nigeria, Turkey Extol Relations, Seek Improved Trade Ties, http://allafrica.com, 26.12.2011 tarihinde erişildi

Nye, Jr. S. (2002). *The paradox of American power:why the world only superpower can't it alone*. Oxford: Oxford University Press

Nye, Jr. S. (2008). Foreword. S. Nye (ed.), *Power superpowers cultural and national assest of japan and the united states* (ss. ix-xıv) İçinde, Armonk, Ny, USA: M.E. Sharpe, Inc

Nye, Jr. S. (2006). Soft power and European-American affairs. L. Thomas (ed.) ,*Hard power soft power and the future of transatlantic relations* (ss. 25-35) İçinde, Burlington:Ashgate Publishing Company

Oktay, F. (2026). Afet Yönetimi. https://ansiklopedi.tubitak.gov.tr/ansiklopedi/afet_yonetimi#:~:text=Modern%20Afet%20Y%C3%B6netim%20Modeli%2C%20toplumlar%C4%B1n,zarar%20azaltma%E2%80%9D%20evrelerini%20i%C3%A7ine%20almaktad%C4%B1r. adresinden alındı

Onuf, N. (2002) . Worlds of Our Making: The Strange Career of Constructivismin International Relations. D. J. Puchala (ed.) *Visions of International Relations* (ss. 119-141) İçinde, Columbia: University of South Carolina Press

Orakçı, S. (2011). Afrika'da küresel rekabet ve Türkiye. *Avrasya Etütleri Dergisi*, 40, 73-96

Oran, B. (1996) Türk Dış Politikası: Temel İlkeleri Ve Soğuk Savaş Ertesindeki Durumu Üzerine Notlar. Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, 51(01). https://doi.org/10.1501/SBFder_0000001913

Özbaş, O. (2011). STK'ların karar alıcıları etkileme aracı olarak lobicilik faaliyetleri. *İdarecinin Sesi Dergisi,* 148, 35-37

Özkan, M. (2008). Turkey discovers Africa: İmplications on prospects. *SETA Foundation for Political, Economic and Social Research*,
Policy Brief, 22, 1-8.

Paterson, M. (2022). Green Politics. R. D. True içinde, *Theories of International Relations* (s. 224-243). London: Bloomsbury Publishing.

Pondi ve diğ.(2022). IMF Working Paper. *Sub-Saharan Africa: Building Resilience to Climate-Related Disasters*. IMF. Ocak

09, 2026 tarihinde https://www.imf.org/-/media/files/publications/wp/2022/english/wpiea2022039-print-pdf.pdf adresinden alındı

Pörtner, D. ve diğ. (2022). *Climate Change 2022: Impacts, Adaptation.* IPCC, Summary for Policymakers

Salha, S. (2012). *Kamu Diplomasisi Perspektifinden Kalkınma Yardımlarının Analizi*. http://www.kamudiplomasisi.org, 26.06.2012 tarihinde erişildi

Sarıbay, A.Y. (2000). *Postmodernite sivil toplum ve İslam* (1.Baskı). İstanbul: Alfa Yayınları

Sönmezoğlu, F. (2006). T*ürk Dış Politikası/II. Dünya Savaşı'ndan Günümüze.* İstanbul: Der Yayınları.

Spegele, R. D. (1982). Rediscovering Debates in the International Studies: Morton Kaplan's System Epistemelogy Revisited, *Theory and Decision*,14 (3), 293-328.

Srinivas, B. K. (2019). Process of Risk Management. A. G. Hessami içinde, *Perspectives on Risk, Assessment and Management Paradigms.* Intechopen.

Sunday, O. B., & Muhammed, S. (2025). Empowering African Citizen for Sustainable Environmental Governance: Envisioning a New Africa. *AMPLITUDO: Journal of Science & Technology Innovation, 4*(2), s. 140-149.

Talas, M. (2011). Sivil Toplum Kuruluşları ve Türkiye Perspektifi. *Türklük Bilim Araştırmaları Dergisi*, 29, 387-401.

TC. Dışişleri Bakanlığı Avrupa Birliği Başkanlığı. (2024). *Avrupa Yeşil Mutabakatı.* https://www.ab.gov.tr/avrupa-yesil-mutabakati_53729.html adresinden alındı

TC: Dışişleri Bakanlığı, T. C. (2022). Türkiye-Afrika İlişkileri. Ocak 04, 2026 tarihinde https://www.mfa.gov.tr/turkiye-afrika-iliskileri.tr.mfa adresinden alındı

TC. Dışişleri Bakanlığı. Dışişleri Bakanları Listesi.(2025) https://www.mfa.gov.tr/_disisleri-bakanlari-listesi.tr.mfa.

TDK. (tarih yok). https://sozluk.gov.tr/ adresinden alındı

Tekeli, İ. (2004). *Katılımcı demokrasi ve sivil toplum kuruluşları* (1.Baskı). Ankara: SDD Yayınları

Tiedeman, A. (2004). U.S. public diplomacy in the middle east, http://uscpublicdiplomacy.org, 02.06.2012 tarihinde erişildi

. Keskin ve diğ.(2022). *Türkiye Kalkınma Yardımları Raporu 2022.* Ankara. https://tika.gov.tr/wp-content/uploads/2024/08/Tu%CC%88rkiye-Kalkinma-Yardimlari-Raporu-2022.pdf adresinden alındı

Türkiye-Afrika İlişkileri. http://africa.mfa.gov.tr, 18.06.2012 tarihinde erişildi

Uğur, A. (1998). Merhaba Sivil Toplum, Ulaş, T.(eds.) İçinde, Yeni Demokrasinin Yeni aktörleri: STK'lar. Helsinki Yurttaşlar Derneği Dizisi

Uluğ, A. (2009). Nasıl Bir Afet Yönetimi? TMMOB İzmir Kent Sempozyumu. Bildiriler Kitabı.

UNEP. (tarih yok). *Green Economy*. Ocak 08, 2026 tarihinde https://www.unep.org/regions/asia-and-pacific/regional-initiatives/supporting-resource-efficiency/green-economy adresinden alındı

UNISDR. (2015). Sendai Framework for Disaster Risk Reduction 2015-2030. https://www.undrr.org/publication/sendai-framework-disaster-risk-reduction-2015-2030 adresinden alındı

Ülke gruplarına göre ihracat. http://www.tuik.gov.tr, 29.07.2012 tarihinde erişildi

Ülke gruplarına göre ithalat. http://www.tuik.gov.tr, 29.07.2012 tarihinde erişildi.

Ünal, S. (2014). Yeşil Teori. M. Şahin, & O. Şen içinde, *Uluslararası İlişkiler Teorileri Temel Kavramlar* (s. 229-250). Ankara: Kripto Basım Yayım.

Whyth, V. (2001). Environmental Security. N. J. Smelser, & P. B. Baltes içinde, *International encyclopedia of the social and behavioral sciences* (s. 4663-4667).

WMO. (2024). Africa faces disproportionate burden from climate change and adaptation costs. Ocak 09, 2026 tarihinde https://wmo.int/news/media-centre/africa-faces-disproportionate-burden-from-climate-change-and-adaptation-costs adresinden alındı

World Meteorological Organization. (2024). Africa faces disproportionate burden from climate change and adaptation costs. Ocak 05, 2026 tarihinde https://wmo.int/news/media-centre/africa-faces-disproportionate-burden-from-climate-change-and-adaptation-costs adresinden alındı

Yücel, M. &. (2008). Çevre Dostu Ürün Kavramına Bütünsel Yaklaşım; Temiz Üretim Sistemi, Eko-Etiket, Yeşil Pazarlama. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi,, 7*(26), s. 320-333.